

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΜΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΟΛΛΑΠΛΗΣ ΑΡΝΗΣΗΣ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

*Negative Concord and Negative Questions -
Understanding Multiple Negation in Greek*

Σωπασής Νικόλαος

Ηράκλειο, Σεπτέμβριος 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	4
I. Θεωρητικό υπόβαθρο.....	8
Η άρνηση στη Σύνταξη και στην Λογική	8
To NEG Criterion	15
Negative & Positive Polarity Items	16
Nonveridical τελεστές.....	21
Η (πολλαπλή) άρνηση διαγλωσσικά	28
Η (πολλαπλή) άρνηση στα Ελληνικά	35
Η Υπαρκτική Άρνηση και η Καθολική Άρνηση	41
Οι ιδιαιτερότητες της πολλαπλής άρνησης στα Ελληνικά	44
II. Διευρύνοντας το πεδίο των <i>Negative Polarity Items</i> στα Ελληνικά.....	46
Οι διαφορές των Συμπληρωματικών Δεικτών ‘οι’ και ‘να’	48
Οι διαφορές των αρνητικών τελεστών <i>δε(ν), μη(ν), όχι</i>	52
Οι αρνητικές ερωτήσεις	57
Οι αρνητικές ερωτήσεις στα Ελληνικά	59
III. Αποτελέσματα.....	67
Συζήτηση	69
Appendix A	71
Δεδομένα (πολλαπλής) άρνησης.....	71
Appendix B.....	73
Δεδομένα ερωτήσεων.....	73
Περικείμενα	74
IV. Βιβλιογραφικές παραπομπές.....	76

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κατ' αρχάς, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επόπτρια μου Τσακάλη Βίνα, για όλη την συνδρομή της στην εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας καθώς και για την άριστη συνεργασία που είχαμε όλα αυτά τα χρόνια. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του τομέα, Αναγνωστοπούλου Έλενα, Καλοκαιρινό Αλέξη, Ιωάννα Κάππα και Κατσιμαλή Γεωργία, αφού καθένας συνέβαλε με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο στην διαμόρφωση της παρούσης εργασίας. Τέλος, θα ήθελα ιδιαίτερος να ευχαριστήσω τους γονείς μου, που πάντα με στηρίζουν.

Εισαγωγή

Στην παρούσα Διπλωματική εργασία μελετάμε το φαινόμενο της άρνησης και ειδικότερα της πολλαπλής άρνησης στα Ελληνικά. Υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία σχετικά με την ερμηνεία της άρνησης από ενήλικες τόσο για τα Αγγλικά όσο και για αρκετές άλλες γλώσσες, όπως είναι τα Ιταλικά, τα Γαλλικά κ.α. Ωστόσο, η έρευνα στα Ελληνικά επικεντρώνεται σε επιμέρους δομές της άρνησης και είναι περισσότερο θεωρητική με βάση το γλωσσικό ένστικτο των φυσικών ομιλητών. Στην εργασία μου επικεντρώνομαι στην ανάλυση και ερμηνεία της πολλαπλής άρνησης σε διαφορετικές δομές και περικείμενα που ευνοούν άλλοτε την ερμηνεία ως κατάφαση και άλλοτε την ερμηνεία ως απλή άρνηση. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζουμε αφενός την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο *συντακτικό περιβάλλον* και την αρνητική δομή και αφετέρου, την επίδραση του *περικειμένου* στην εξαγωγή ερμηνείας.

Συγκρίνοντας προηγούμενες έρευνες εντοπίσαμε διχογνωμία σχετικά με το εάν υπάρχει ή όχι επίδραση του περικειμένου στην σημασιολογία της άρνησης. Πάντως, οι πιο πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι εάν χρησιμοποιηθεί το κατάλληλο περικείμενο και η σωστή μεθοδολογία, εμφανίζεται σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των παραπάνω παραμέτρων. Όσον αφορά την ερμηνεία της πολλαπλής άρνησης υπάρχουν αρκετές μελέτες, κυρίως από τον παιδικό λόγο αλλά και από τη γλώσσα των ενηλίκων, τις οποίες θα προσπελάσουμε αργότερα. Αυτές φανερώνουν ότι το φαινόμενο της άρνησης και δη της πολλαπλής είναι περίπλοκο και επιδέχεται διαφορετικές εξηγήσεις και θεωρήσεις. Γενικά, υπάρχει η πεποίθηση ότι η πολλαπλή άρνηση επηρεάζεται τόσο από πραγματολογικούς όσο και από νοητικούς παράγοντες. Ενώ, πολλές φορές, ιδίως στην περίπτωση της Αγγλικής, κοινωνικοί παράγοντες επιδρούν στην θεώρηση της διπλής άρνησης ως μη ορθή χρήση της γλώσσας.

Τα ερωτήματα τα οποία θα προσπαθήσουμε να θέσουμε υπό εξέταση, είναι σχετικά με το εάν οι Έλληνες ερμηνεύουν τις πολλαπλές αρνητικές δομές ως κατάφαση ή ως άρνηση, σε διαφορετικά συντακτικά περιβάλλοντα και με διαφορετικές αρνητικές λέξεις. Παράλληλα, εξετάζουμε την επίδραση διαφορετικών παραγόντων στην ερμηνεία της πολλαπλής άρνησης, όπως είναι η *οικονομία νοητικής επεξεργασίας* ή η *επίδραση της γραμματικής της ελληνικής*.

Τα Ελληνικά είναι μια γλώσσα που η πολλαπλή άρνηση εμφανίζεται ποικιλοτρόπως και σε μεγάλη συχνότητα. Το ποια θα είναι η ερμηνεία της άρνησης σε συντακτικά περιβάλλοντα με αρνητικές ερωτήσεις, ή σε προτάσεις στις οποίες η αρνητική λέξη (*N-word*) εμφανίζεται σε θέση *Υποκειμένου*, αποτελεί επιμέρους ερευνητικό ερώτημα της παρούσας μελέτης. Τέλος, μαζί με τα παραπάνω εξετάζονται δομές με διαφορετικά ρήματα και διαφορετικές εγκλίσεις, σε μια προσπάθεια να ριχθεί φως στην επίδραση των συντακτικών δομών στην ερμηνεία της πολλαπλής άρνησης.

Στα Ελληνικά, η άρνηση (*σημασιολογικά*) δεν είναι τόσο ισχυρή, με αποτέλεσμα να μπορεί να νομιμοποιηθεί συντακτικά με πολλές αρνητικές λέξεις στην ίδια πρόταση. Έτσι, πολλαπλές αρνητικές λέξεις δεν αναιρούν την αρνητική σημασία. Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις στα Ελληνικά, όπως έχει παρατηρήσει η Γιαννακίδου (2000)¹, κατά τις οποίες η εμφάνιση μιας αρνητικής λέξης συνεπάγεται *κατάφαση* και όχι άρνηση. Γενικότερα, οι γλώσσες, ως προς την άρνηση, χωρίζονται σε δύο είδη. Σύμφωνα με τον Zeijlstra²(2004), υπάρχουν γλώσσες που νομιμοποιούν την πολλαπλή άρνηση, οι λεγόμενες *Double Negation* γλώσσες. Σε αυτές συγκαταλέγονται η *Αγγλική*, τα *Κινέζικα* κ.α. Στην δεύτερη κατηγορία, βρίσκονται οι γλώσσες εκείνες οι οποίες νομιμοποιούν την πολλαπλή άρνηση ως απλή άρνηση, όπως τα *Ελληνικά* και τα *Ιταλικά*. Οι τελευταίες ονομάζονται *Negative Concord* γλώσσες. Παρακάτω, θα δούμε ότι αυτές οι δύο κατηγοριοποιήσεις δεν είναι και τόσο διακριτές αφού συναντάμε χαρακτηριστικά της πρώτης κατηγορίας στην δεύτερη, αναλόγως την συντακτική και πραγματολογική δομή.

Η Thornton (2016)³ στη μελέτη της, βρήκε ότι τα παιδιά που κατακτούν την Αγγλική, διέρχονται από ένα στάδιο στο οποίο ερμηνεύουν την διπλή άρνηση ως *άρνηση* και όχι ως *κατάφαση*. Για την γλώσσα των ενηλίκων της Αγγλικής η διπλή άρνηση ερμηνεύεται μόνον ως *κατάφαση* καθώς είναι αντιγραμματική. Αυτό συμβαίνει καθώς η άρνηση στα αγγλικά, είναι δύο μορφών, πραγματολογική (*+Neg*) και συντακτική (*NegP*).

¹ Giannakidou, A. Negative...Concord? *Natural Language & Linguistic Theory* 18, 457–523 (2000). <https://doi.org/10.1023/A:1006477315705>

² 2004. H. Zeijlstra. *Sentential Negation and Negative Concord*. PhD Dissertation University of Amsterdam. Utrecht: LOT Publications. Download

³ Thornton, R., Notley, A., Moscati, V., & Crain, S. (2016). Two negations for the price of one. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 1(1), 45. DOI: <http://doi.org/10.5334/gjgl.4>

Γενικότερα, η άρνηση στα Αγγλικά, καθότι είναι -σημασιολογικά και συντακτικά- ισχυρή, μπορεί να νομιμοποιηθεί μόνο μια φορά. Με άλλα λόγια, μόνο μια αρνητική λέξη μπορεί να νομιμοποιηθεί συντακτικά. Σε περίπτωση διπλής εμφάνισης της άρνησης, η μια άρνηση αναιρεί την άλλη.

Η παρακάτω διπλωματική εργασία δομείται σε τρία διαφορετικά μέρη. Στο πρώτο κεφάλαιο, θα κάνουμε μια ανασκόπηση της προηγούμενης ελληνικής και ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας σχετικά με την δομή της άρνησης προσπαθώντας να δούμε πώς οι θεωρητικές προσεγγίσεις μπορούν να ερμηνεύσουν τα ελληνικά δεδομένα. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρατίθεται η ανάλυση του προς εξέτασιν θέματος προσαρμοσμένου σε πραγματικά δεδομένα διαφορετικών αρνητικών δομών, με ειδίκευση στα Ελληνικά. Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο παραθέτουμε τις βιβλιογραφικές παραπομπές.

«All human systems of communication contain a representation of negation. No animal communication system includes negative utterances, and consequently, none possesses a means for assigning truth value, for lying, for irony, or for coping with false or contradictory statements».

Horn (1989)

I. Θεωρητικό υπόβαθρο

Η άρνηση στη Σύνταξη και στην Λογική

Η άρνηση αποτελεί ένα πολύπλοκο φαινόμενο, το οποίο στην φυσική γλώσσα τυπικά νομιμοποιείται με πολλές διαφορετικές μορφές. Έτσι, γλωσσολογικά, η άρνηση πραγματώνεται διττά, όπως με *σημασιοσυντακτική* ή *λεξιλογική* άρνηση. Ενώ, στην *τυπική λογική* η άρνηση εμφανίζεται με τρόπο που παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με τις πιο περίπλοκες μορφές της *γλωσσικής άρνησης*. Πριν συζητήσουμε σχετικά με τα διαφορετικά είδη της γραμματικής άρνησης, ωφέλιμο είναι θεωρώ να δώσουμε τον ορισμό της άρνησης σε επίπεδο τυπικής λογικής, αφού εμφανίζει πολλές ομοιότητες με την γλωσσική άρνηση και θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε δεδομένα τα οποία θα δούμε παρακάτω.

Για την τυπική λογική, η διαβεβαίωση μιας λογικής πρότασης (*proposition*) αναιρεί την αλήθεια μιας άλλης λογικής πρότασης. Έτσι, «η *άρνηση του A*», κατά την λογική, ερμηνεύεται ως «*όχι A*». Σε συνέχεια του προηγούμενου ορισμού, *αρνητική πρόταση*, είναι μια πρόταση για την οποία, η καλύτερη ερμηνεία είναι να τεθεί το ρήμα σε θέση που να ελέγχεται από τον λογικό τελεστή (*logical operator*) της άρνησης. *Αρνητική έκφραση*, ή *άρνηση*, ορίζεται ως το συγκεκριμένο *λεξικό τεμάχιο* (*lexical item*) για την εκτέλεση αυτής της διαδικασίας στην λογική. Στην τυπική λογική, επομένως, έχουμε λογικούς τελεστές (*Neg-markers*) που μαρκάρουν την άρνηση και λεξικά τεμάχια (*Neg-words*), τα οποία συνδράμουν στην εκτέλεση αυτής της διεργασίας.

Αρχικά, για την σχολή της Πράγας, και τον Jakobson (1939)⁴, η άρνηση εμπεριέχει σημασιοσυντακτικό μαρκάρισμα - ενώ η κατάφαση όχι. Η χρήση, με άλλα λόγια, της άρνησης είναι δεσμευτική ενώ της κατάφασης δεν είναι. Αργότερα, ο Greenberg (1966)⁵ παρατηρεί ότι η άρνηση μαρκάρεται με εκφράσεις όπως το *‘no’* ενώ η κατάφαση σχεδόν πάντα δεν έχει κάποιον σημασιολογικό μαρκαριστή (όπως το *‘nai’*). Γενικότερα, για τον Dahl (1979)⁶, η άρνηση αποτελεί καθολική κατηγορία των φυσικών γλωσσών.

⁴ Jakobson, R. (1941): *Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze*. Uppsala: Almqvist & Wiksell. Trans. by Keiler, A. R. (1968): *Child Language, Aphasia and Phonological Universals*. The Hague: Mouton.

⁵ Greenberg, Joseph H. (editor). 1966. *Universals of language*. 2nd edition. Cambridge, MA: MIT Press.

⁶ Dahl, Östen. 1979. Typology of sentence negation. *Linguistics*, 17.79-106.

Πάντως το ερώτημα παραμένει, για το εάν η άρνηση αποτελεί σημασιολογική ή συντακτική διεργασία. Οι απόψεις δίστανται πάνω σε αυτό το πολύ σημαντικό ζήτημα. Παρόλο που στην παρούσα εργασία δεν θα ασχοληθούμε με αυτό καθαυτό το ερώτημα, ωστόσο στο κομμάτι της τελικής συζήτησης, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε μια απάντηση σχετικά με το ποια είναι τα επίπεδα ανάλυσης και ερμηνείας της άρνησης. Προς το παρόν, θα θεωρήσουμε ότι η άρνηση είναι ένα φαινόμενο εξαρτώμενο αφενός από σημασιολογικούς παράγοντες και αφετέρου από πραγματολογικές επιδράσεις.

Για τον Dahl (1979)⁶, παρόλες τις προβληματικές στον καθορισμό του τι ακριβώς είναι η άρνηση (*Neg*), μπορούμε να δώσουμε έναν ασφαλή ορισμό γι' αυτήν – τουλάχιστον σε σημασιολογικό επίπεδο. Έτσι, δίνει τον εξής ορισμό: «Για να ονομάσουμε κάτι άρνηση, πρέπει να μετατρέπει μια πρόταση S_1 σε μια πρόταση S_2 έτσι ώστε, η S_2 να είναι αλήθεια όποτε η S_1 είναι ψέμα, και το αντίστροφο». Έτσι, για τον Dahl, καθοριστικός παράγοντας στην άρνηση, αποτελεί ο λογικός τελεστής που επιδρά στις συνθήκες αληθείας των προτάσεων. Παρατηρεί επίσης, ότι στις φυσικές γλώσσες, οι αρνητικές προτάσεις στο (2) και (3) εμπεριέχουν εκφράσεις που δεν εντοπίζονται σε θετικές (καταφατικές) προτάσεις όπως στο (1).

Οι προτάσεις διπλής άρνησης είναι πιο περίπλοκες αφού πολλαπλασιάζουν τις αρνητικές λέξεις, όπως φαίνεται στο (4):

1. Ο Γιάννης πιστεύει ότι ο Κώστας παίζει σκάκι.
2. Ο Γιάννης πιστεύει ότι ο Κώστας **δεν** παίζει σκάκι.
3. Ο Γιάννης **δεν** πιστεύει ότι ο Κώστας παίζει σκάκι.
4. Ο Γιάννης **δεν** πιστεύει ότι ο Κώστας έφαγε **τίποτα**. Greek

Για την λογική, όλες οι παραπάνω προτάσεις έχουν τις ίδιες συνθήκες αληθείας. Στην γλωσσολογία ωστόσο, η διπλή άρνηση στην πρόταση (4) εξάγει μια πολύπλοκη σημασία που είναι άμεσα εξαρτώμενη από πραγματολογικές παραμέτρους. Στην λογική, η άρνηση δεν είναι καθόλου περίπλοκο φαινόμενο. Αν προσθέσεις έναν αρνητικό τελεστή ή μια αρνητική λέξη, αυτομάτως αντιστρέφονται οι συνθήκες αληθείας της πρότασης. Έτσι, αν μια πρόταση p είναι αληθής, τότε $\neg p$ είναι μη-αληθής, και το αντίστροφο.

Για τον Horn (1989)⁷, η άρνηση αποτελεί προνόμιο της ανθρώπινης γλώσσας και δεν εμφανίζεται στο ζωικό βασίλειο, όπως συμβαίνει και με τον ‘σαρκασμό’, την ‘ειρωνεία’ και το ‘ψέμα’. Αυτό συμβαίνει, καθώς, η άρνηση επιδέχεται τιμές αληθείας. Έτσι, στην λογική, η πρόταση **p** και **¬p** έχουν το ίδιο λογικό βάρος (*status*). Κατά τέτοιο τρόπο, μπορούμε να παραλλάσουμε μεταξύ **p** και **¬¬p** χωρίς να αλλάζουμε την σημασία. Μπορούμε, με άλλα λόγια, με τα ίδια υλικά να φτιάχνουμε διαφορετικές συνταγές. Σύμφωνα με τα παραπάνω και σε αντίθεση με την συντακτική άρνηση, στην λογική υπάρχει μόνο ένας αρνητικός τελεστής και αυτός μπορεί να χρησιμοποιηθεί παραγωγικά και επαναλαμβανόμενα. Ενώ, τέλος, στην τυπική λογική, συναντάμε κάτι πολύ σημαντικό για την μετέπειτα συζήτηση μας. Ένα χρησιμοποιήσουμε τον αρνητικό τελεστή δύο φορές, η άρνηση ακυρώνεται, με αποτέλεσμα να παίρνουμε **καταφατικές ερμηνείες** όπως βλέπουμε στο (5):

5. not-not-p = p

Βασιζόμενοι στο παράδειγμα (5), παρακάτω θα δούμε παρόμοιες ερμηνείες στο επίπεδο της γλωσσολογικής άρνησης. Σχετικά με τις διαφορετικές μορφές της άρνησης, αυτές εμφανίζονται διαγλωσσικά και είναι ιδιαίτερα παραγωγικές και στα Ελληνικά. Ας δούμε ποιες είναι αυτές οι διαφορετικές μορφές που εμφανίζεται η άρνηση στα Ν.Ε. Αρχικά, έχουμε την *λεξιλογική άρνηση* η οποία πραγματώνεται στα Αγγλικά με το πρόθημα *un-* (*unhappy*), *in-* (*inexpensive*) ή *dys-* (*dishonest*). Έτσι, για παράδειγμα στο (6), η άρνηση του ‘*usual*’, που είναι η ίδια η λέξη με πρόθημα το *un-*, μας δίνει το ‘*unusual*’. Η εμφάνιση του *un-* μπροστά από μια λέξη συνεπάγεται την άρνηση της σημασίας της λέξης, ή καλύτερα ερμηνεύεται ως η αντίθετη σημασία της λέξης ‘*usual*’.

6. <i>Usual</i>	English
UN – <i>usual</i>	
Neg – <i>usual</i>	

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και στα Ελληνικά. Με την εμφάνιση του προθήματος α(ν) – εξάγουμε την αντίθετη ερμηνεία της λέξης. Έτσι, με την εμφάνιση του προθήματος α(ν)- μπροστά από μια λέξη ‘αν-χ’ αρνούμαστε ότι ‘ισχύει χ’.

⁷ Ακολουθούμε τον de Swart H. (2010). *Negation in a Cross-Linguistic Perspective*. In: Expression and Interpretation of Negation. Studies in Natural Language and Linguistic Theory, vol 77. Springer, Dordrecht.

Άλλο ένα ιδιαίτερα παραγωγικό πρόθημα είναι το δυσ-, στο 'δυσ-κίνητος, δύσ-κολος'. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η κάθε λέξη ενσωματώνει δύο σημασίες στο νοητικό λεξικό, μια πρωταρχική και μια δευτερεύουσα η οποία είναι η αρνητική της. Ωστόσο, κάτι τέτοιο θα ήταν εντελώς αντί-οικονομικό για οποιαδήποτε θεωρία επιθυμεί να είναι καθολική. Έτσι, προτείνουμε την υπόθεση ότι στο νοητικό λεξικό τα λεξικά τεμάχια βρίσκονται μεμονωμένα και οι τελεστές χωριστά. Η σύνδεση του λεξήματος με τον αρνητικό τελεστή, οδηγεί στην αντίθετη ερμηνεία από την πρωταρχική.

Με άλλα λόγια, συνδεόμενη μια θετική λέξη με έναν λογική τελεστή άρνησης (*Neg marker*), μας δίνει την αντίθετη σημασία της θετικής, δηλαδή την αρνητική. Για παράδειγμα, όπως φαίνεται στο (7) και (8), με την εισαγωγή του α(ν)- αρνούμαστε την πρωταρχική σημασία της λέξης, και παράγουμε την δευτερεύουσα σημασία:

7. Το αφεντικό με απέλυσε γιατί με θεωρούσε **αν-αποτελεσματικό**.

Το αφεντικό με απέλυσε γιατί με θεωρούσε **OXI** - αποτελεσματικό. Greek
The Boss fired me, because he thought that I was **in-effective**.

8. Η εργασία ήταν **δύσ-κολη**.

Homework is **not** easy. Greek

Σχετικά με την λεξιλογική άρνηση, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αυτή βασίζεται στο σημασιολογικό μαρκάρισμα του αρνητικού προθήματος. Το φαινόμενο αυτό, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον τυπολογικά, για το εάν είναι αποτέλεσμα σημασιολογίας ή τυπικής λογικής. Προτού συζητήσουμε περαιτέρω για την άρνηση και τους διαφορετικούς τρόπους που αυτή εμφανίζεται ενδοπροτασιακά και εξωπροτασιακά, είναι απαραίτητο να αποσαφηνίσουμε κάποιους - *απαραίτητους για την συζήτηση μας*- όρους, όπως τι ονομάζουμε *n-words* και ποιοι είναι οι *αρνητικοί τελεστές (negation markers)*. Στα Ελληνικά, συναντάμε συχνά δύο ή και περισσότερες αρνητικές λέξεις ενδοπροτασιακά. Αυτές ονομάζονται *N-words*.

Το *N-word* ως σημασιοσυντακτικός όρος εντοπίζεται για πρώτη φορά στην Laka (1990)⁸ και χρησιμοποιείται για να περιγράψει ονοματικές και επιρρηματικές λέξεις οι οποίες χρησιμοποιούνται σε δομές *Negative Concord*. Δεν είναι εύκολο να ορίσουμε με ακρίβεια ποιες είναι οι ιδιαιτερότητες μια τέτοιας λέξης, καθώς αυτές εμφανίζονται με διαφορετικά συντακτικά και σημασιολογικά κριτήρια, τυπολογικά. Για τα αγγλικά, *n-words* ονομάζονται οι λέξεις που φέρουν το *n-*, δηλαδή οι λέξεις ‘*no one*’, ‘*nobody*’, ‘*never*’ κ.α. Στα Ελληνικά αρνητικές λέξεις θεωρούμε τα ‘*τίποτα*, *κανενας*, *ποτέ*’ κ.α. Η Γιαννακίδου (2002)⁹ δίνει έναν ορισμό των *n-words*, με σκοπό να τις ορίσει διαγλωσσικά:

N-word

Μία **έκφραση A** είναι *n-word* εάν και μόνο εάν:

- I. Η **έκφραση A** μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε δομές που εμπεριέχουν **προτασιακή άρνηση** ή μία άλλη **A-έκφραση** που εξάγει ερμηνεία ίση με μία **λογική άρνηση**, και
- II. Η **έκφραση A** μπορεί να αποτελέσει μια μονολεκτική **αρνητική απάντηση**.

Γιαννακίδου (2002)

Αυτός ο ορισμός φαίνεται ίσως πολύ γενικός ωστόσο είναι ικανός να καλύψει τις ιδιαιτερότητες και τις διαφορές των *n-words* διαγλωσσικά. Για τις ανάγκες της έρευνας μας, είναι επαρκής και θα τον χρησιμοποιήσουμε σε όλο το εύρος της εργασίας. Η διάκριση των λέξεων σε *αρνητικές* και *μη-αρνητικές* είναι μια διάκριση που πρέπει να κρατήσουμε για το σύνολο της παρούσας έρευνας, αφού οι δύο αυτές κατηγορίες λέξεων μας αφορούν. Άλλη μια εμφάνιση της άρνησης απορρέει από συντακτικές κατηγορίες όπως είναι η χρήση αρνητικών λέξεων (*n-words*) και η χρήση Κεφαλής Άρνησης (*NegP*). Όπως είπαμε, η άρνηση αποτελεί καθολική κατηγορία των φυσικών γλωσσών, επομένως αναμένουμε να συναντήσουμε τουλάχιστον μία, αν όχι και τις δύο μορφές άρνησης στην εκάστοτε γλώσσα.

⁸ Laka, Itziar. (1990). Ph. D Thesis. Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Linguistics and Philosophy.

⁹ Giannakidou, A. (2002). Licensing and sensitivity in polarity items: from downward entailment to nonveridicality. In Maria Andronis, Anne Pycha and Keiko Yoshimura (eds), CLS 38: Papers from the 38th Annual Meeting of the Chicago Linguistic Society, Parasession on Polarity and Negation. 21 pp.

Πιο συγκεκριμένα, στα Αγγλικά, όπως είδαμε, η άρνηση μπορεί να δηλωθεί με αρνητικές λέξεις όπως το ‘never’, ‘nobody’, ‘nowhere’ (*n-words*) και αρνητικούς τελεστές όπως ‘not’:

9. I do **not** like football.

10. I have **never** seen so many people again.

11. **Nobody** is here.

English

Το ίδιο ισχύει και στα Ελληνικά, όπου συναντάμε τις ίδιες αρνητικές λέξεις, όπως τα ‘κανένας’, ‘ποτέ’, ‘πουθενά’ και τους αρνητικούς τελεστές ‘δεν’, ‘μην’, ‘όχι’:

12. **Δεν** μου αρέσει το ποδόσφαιρο.

13. **Ποτέ** δεν πήγα μαζί του για καφέ, όσο και να το ήθελα.

14. **Κανένας** δεν είναι εδώ.

Greek

Στις φυσικές γλώσσες, η άρνηση, όπως αναφέραμε, υπόκειται σε πραγματολογικούς περιορισμούς. Η άρνηση μπορεί να προβάλλει αναντιστοιχίες ανάμεσα σε μια πρόβλεψη και την πραγματικότητα (Horn, 1989). Αυτό μπορεί να φανεί από το εκφώνημα (15), το οποίο όταν το ακούσει ομιλητής της αγγλικής, θα υποθέσει ότι το υποκείμενο συνήθως ‘οδηγεί για να πάει στη δουλειά’. Έτσι, η παρακάτω πρόταση θα προκαλούσε απορία σε κάποιον που γνωρίζει ότι το υποκείμενο δεν πηγαίνει με αυτοκίνητο στη δουλειά - αλλά με λεωφορείο:

15. I didn’t drive to work today¹⁰.

English

Παράλληλα, η άρνηση κατά την νομιμοποίηση της σε περιβάλλοντα με ποσοδείκτες, επηρεάζεται και δεσμεύεται – ως προς την ερμηνεία της.

¹⁰ Το παράδειγμα είναι από τους Zhou, P., Crain, S. & Thornton, R. J East Asian Linguist (2014) 23: 333. <https://doi.org/10.1007/s10831-013-9118-y>

Στο παράδειγμα (16) και (17), μπορούμε να εξάγουμε διαφορετικά συμπεράσματα σχετικά με την σημασία του 'όλοι':

16. Όλοι οι Μουσουλμάνοι **δεν** τρώνε χοιρινό.

17. Όλα τα χωράφια **δεν** έχουν ελιές.

Greek

Στο (16), καταλαβαίνουμε ότι κανένας Μουσουλμάνος δεν τρώει χοιρινό ενώ στο (17), ότι μερικά χωράφια αλλά όχι όλα δεν έχουν ελιές, αλλά κάτι άλλο, όπως πορτοκαλιές. Αυτή η αντίθεση σχετικά με την εξαγόμενη σημασία, αποτελεί *πεδίο εφαρμογής score* (*score phenomenon*). Στο (16), ο ποσοδείκτης *όλοι* υπερέχει της άρνησης (*όλοι > δεν*) ενώ στο (17), η *άρνηση* υπερέχει του ποσοδείκτη (*όχι > όλα*). Θα μπορούσαμε, λοιπόν να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με την άρνηση, διαγλωσσικά.

Αρχικά, είναι προνόμιο της φυσικής γλώσσας, ενώ, αποτελεί καθολική κατηγορία και μάλιστα από τις πιο παραγωγικές. Ακόμα, μπορεί να εκφραστεί ποικιλοτρόπως, αφενός με αρνητικά προθήματα, και αφετέρου με *αρνητικές λέξεις* και *αρνητικές κεφαλές*. Τέλος, η εξαγόμενη σημασία της άρνησης, αλληλεπιδρά με *πραγματολογικούς παράγοντες* αλλά και με *καθολικούς ποσοδείκτες*. Αυτά τα δύο φαινόμενα επιδρώντας στην άρνηση, καθορίζουν την εξαγόμενη ερμηνεία.

Στην συνέχεια θα συζητήσουμε σχετικά με τις αρνητικές λέξεις και θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τις διαφορετικές μορφές τόσο των αρνητικών λέξεων όσο της πολλαπλής άρνησης διαγλωσσικά με έμφαση στην Ελληνική και Αγγλική.

To NEG Criterion

Σε αυτή τη ενότητα, θα μιλήσουμε για ένα πολύ σημαντικό συντακτικό θεώρημα, γνωστό ως *NEG Criterion*¹¹. Για τον Rizzi¹² (1991), η μετακίνηση I στο C, αποτελεί αποτέλεσμα της ανάγκης *Spec-Head*, σχετικά με την σχέση της *αρνητικής κεφαλής* και του *αρνητικού τελεστή*. Στο (18), δίνουμε τον ορισμό του NEG Criterion, σύμφωνα με τους Haegeman & Zanuttini (1991):

18. To Neg Criterion

- a. Κάθε **Neg X^o** πρέπει να βρίσκεται σε σχέση *Χαρ-Κεφαλής* με τον **Αρνητικό τελεστή**.
- b. Κάθε **Αρνητικός τελεστής** πρέπει να βρίσκεται σε σχέση *Χαρ-Κεφαλής* με το **Neg X^o**.

Haegeman & Zanuttini (1991)

Το Neg Criterion, με άλλα λόγια, απαιτεί οι αρνητικοί τελεστές και οι αρνητικές κεφαλές να βρίσκονται σε σχέση *χαρακτηριστή – κεφαλής*. Το κριτήριο αυτό μπορεί να επενεργεί τόσο στην S-structure (*Surface Structure*) όσο και στην LF (*Logical Form*), ανάλογα με την γλώσσα. Ας δούμε το παράδειγμα στο (19), για να καταλάβουμε καλύτερα αυτήν την απαίτηση του Neg - κριτηρίου:

19. Over **niemand en**-klaapt Marie tegen myn.

West Flemish¹³

About **nobody en** talks Marie against me
'Marie doesn't talk about anyone to me.'

Στο (19), το οποίο προέρχεται από την Δυτική Φλαμανδική, το Neg Criterion, ικανοποιείται στην Επιφανειακή Δομή (*S-structure*). Η σύνδεση Χαρακτηριστή – Κεφαλής επιτυγχάνεται ανάμεσα στο '*over niemand*' στην ΦρΧΑΡ και στο '*en*', που βρίσκεται στην διευρυμένη C, που περιέχει το Ρήμα, την Συμφωνία και την Κλίση, καθώς και την Αρνητική Κεφαλή.

¹¹ Haegeman, L. and R. Zanuttini. (1991) "Negative Heads and the Neg Criterion." *The Linguistic Review*, 8, pp. 233-251.

¹² Rizzi, Luigi. "Proper head government and the definition of A-positions." *Glow Newsletter* 26 (1991): 46-47.

¹³ Η Δυτική Φλαμανδική είναι μια Γερμανική γλώσσα που ομιλείται από περίπου 1 εκατομμύριο Βέλγους, Ολλανδούς και Γάλλους., κυρίως στο Δυτικό Βέλγιο.

Ουσιαστικά το κριτήριο αυτό θεωρεί την άρνηση μέρος μιας γενικότερης θεωρίας σκοπιάς (*Scope Theory*). Τέλος, όταν αρκετοί *αρνητικοί τελεστές* βρεθούν στην ΦρΑρνησης, υπόκεινται σε διεργασίες ανάλογες του *Wh-absorption*, δίνοντας ως αποτέλεσμα ερμηνείες *Negative Concord*. Ας δούμε στην συνέχεια την διάκριση ανάμεσα σε ‘αρνητικές’ και ‘θετικές’ λέξεις, για τις οποίες έγινε λόγος στην αρχή του κεφαλαίου.

Negative & Positive Polarity Items

Υπάρχουν τα *Negative Polarity Items* (NPIs) και τα *Positive Polarity Items* (PPIs). Τα *Negative Polarity Items* (εξής NPIs) εμφανίζονται τυπολογικά σε όλες τις γλώσσες που έχουν μελετηθεί. Γενικά, θα λέγαμε ότι τα NPIs εμφανίζονται σε περιβάλλοντα στα οποία θεωρούνται κατά κάποιο τρόπο ‘αρνητικά’, ενώ τα PPIs εμφανίζονται σε περιβάλλοντα που θεωρούνται ‘θετικά’, δηλαδή καταφατικά. Μια πολύ χαρακτηριστική διαφοροποίηση των λέξεων που κατηγοριοποιούνται ως NPIs, είναι ότι δεν μπορούν να νομιμοποιηθούν σε καταφατικές προτάσεις με αόριστο:

20. a. John didn't eat **any** fruits.

b. *John ate **any** fruits.

English

21. a. Ο Κώστας δεν έφαγε **τίποτα**.

b. *Έφαγε **τίποτα** ο Κώστας.

Greek

Στα παραπάνω παραδείγματα γίνεται σαφές ότι τόσο στο (20a) όσο και στο (21a), το NPI νομιμοποιείται καθώς βρίσκεται σε σχέση Χαρ-Κεφαλής με τον αρνητικό τελεστή, ενώ κάτι τέτοιο δεν υφίσταται στα αντιγραμματικά παραδείγματα στο (20b), (21b).

Στον πίνακα (1) μπορούμε να δούμε μερικά NPIs των Ελληνικών και άλλων γλωσσών:

Negative Polarity Items		
Ελληνικά	Αγγλικά	Ολλανδικά
<i>Κανένας, τίποτα, ποτέ, ούτε,</i>	<i>Any, ever, either</i>	<i>Ook maar iets, hoeven, brauchen</i>

Πίνακας 1. Negative Polarity Items

Ωστόσο, υπάρχουν αρκετές υποκατηγορίες NPI, όπως είναι οι *n-words* που είδαμε παραπάνω. Οι *n-words* έχουν αρκετά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, όπως για παράδειγμα τη δυνατότητα να αποτελέσουν ανεξάρτητες απαντήσεις, όπως στο (22):

22. Τι είπες Κώστα; **Τίποτα**

Greek

What did you say Kostas? **Nothing**

English

Μία εξίσου σημαντική κατηγορία NPI, είναι οι λεγόμενες *απλές NPIs (plain NPIs)* οι οποίες όμως, δεν μπορούν να αποτελέσουν ανεξάρτητες απαντήσεις, όπως φαίνεται στο (23):

23. Τι είπες Κώστα; ***Οτιδήποτε**

Greek

What did you say Kostas? ***Anything**

English

Παράλληλα, στα επόμενα παραδείγματα μπορούμε να δούμε την εξάρτηση των NPIs από την άρνηση μέσω της Κεφαρ:

24. She **doesn't** even go here.

25. She **hasn't** ever gone here.

26. She's **not** going out with anyone.

English

Τα NPIs του (24) - (26), όπως βλέπουμε παρακάτω, δε μπορούν να νομιμοποιηθούν σε περιβάλλοντα χωρίς αρνητική κεφαλή:

27. *She even goes here.

28. *She has ever gone here.

29. *She's going out with anyone.

English

Στον πίνακα (2), δίνουμε την αναλυτική κατηγοριοποίηση των *Negative Polarity Items*:

Plain NPIs (Απλές αρνητικές λέξεις)	Περιβάλλοντα νομιμοποίησης
Superstrong NPIs (Ολλανδικά <i>mals</i>)	Μόνο σε <i>Anti-Morphic</i>
Strong NPIs (Αγγλικά <i>at all</i> , Ελληνικά <i>καθόλου</i>)	Μόνο σε <i>Anti-Additive</i>
Strong/Weak NPIs (Αγγλικά <i>need</i> , Ελληνικά <i>χρειάζεται</i>)	Ίσως σε <i>Downward Entailing</i>
Weak NPIs (Αγγλικά <i>ever, any</i> , Ελληνικά <i>ποτέ</i>)	Μόνο σε <i>Downward Entailing</i> περικείμενα
Superweak NPIs (Mandarin Κινέζικα <i>sheme</i>)	Μόνο σε <i>Non-Veridical</i>

Πίνακας 2. Κατηγορίες NPIs

Σε αυτό το σημείο χρειάζεται να εξηγήσουμε μερικές πολύ σημαντικές συντακτικές και σημασιολογικές δομές – απαραίτητες για την κατανόηση της έρευνας μας. Αρχικά, θα δούμε τι είναι το *Veridicality*¹⁴ και στη συνέχεια πως ερμηνεύονται κάποιοι *Nonveridical operators*, όπως τα *Downward Entailing περικείμενα*, οι *ερωτήσεις*, τα *modal verbs* και η *Υποτακτική*.

¹⁴ Ακολουθούμε τους Ladusaw (1980) και Γιαννακίδου (1998, 2002).

Στην Γλωσσολογία το *veridicality* είναι μια σημασιολογική ή γραμματική επιβεβαίωση της αλήθειας μιας πρότασης. Στο εκφώνημα «Ο Κώστας άκουσε μια φωνή» πιστοποιείται η *αληθειακότητα* της πρότασης. Παράλληλα, η εμφάνιση ενός αληθειακού επιρρήματος μας δίνει μια ακόμα ισχυρότερη επιβεβαίωση «Ο Κώστας πράγματι άκουσε μια φωνή». Η Άρνηση, είναι *veridical δομή* αφού εμπεριέχει τιμές αληθείας, αλλά επειδή είναι -αληθειακά αντίθετη- από το εκφώνημα πολλές φορές ονομάζεται *antiveridical*.

Το εκφώνημα «Ο Κώστας **δεν** άκουσε μια φωνή» επιβεβαιώνει ότι το εκφώνημα «Ο Κώστας άκουσε μια φωνή» είναι ψέμα. Στα Αγγλικά και στα Ελληνικά, οι *μη-οριστικές συντακτικές εγκλίσεις* συνήθως χρησιμοποιούνται για *μη-veridical* εκφωνήματα:

30. Ο Κώστας [<u>ίσως</u> να άκουσε μια φωνή.]	Greek
31. Kostas [<u>may</u> have listen to a voice.]	English

Τα εκφωνήματα στο (30), (31) είναι *nonveridical*, αφού δεν επιβεβαιώνουν ότι «ο Κώστας όντως άκουσε μια φωνή». Η μη-αληθειακότητα (*Nonveridicality*) έχει προταθεί ότι βρίσκεται πίσω από τη νομιμοποίηση των *Polarity Items*, όπως το αγγλικό ‘any, ever’ και το ελληνικό ‘κάποιος, τίποτα’.

Η Γιαννακίδου (1998), υποθέτει ότι πολλά φαινόμενα *polarity* που παρατηρούνται σε γλώσσες, βασίζονται στις εξαρτήσεις των *Polarity Items* από την (μη) αληθειακότητα των περικειμένων που εμφανίζονται. Η (μη) αληθειακότητα μπορεί να είναι θετική (*licensing*) ή αρνητική (*anti-licensing*) και πηγάζει από την σημασιολογική ευαισθησία των *polarity items*, τα οποία είναι εξαρτώμενα από τα *veridicality*, *anti-veridicality* ή *μη-veridicality*.

Στα δεδομένα (32) και (33) παρατηρούμε την αναπαράσταση των φαινομένων που είδαμε προηγουμένως στο (30), με βάση την αληθειακότητα. Η τυπική αναπαράσταση της *αληθειακότητας* αντιμετωπίζει το περικείμενο ως *προτασιακό τελεστή* (*propositional operator*):

32. Ένας *propositional* τελεστής **F** είναι **veridical** iff **Fp** συνεπάγεται **p**: **Fp** → **p**;
Αλλιώς ο **F** είναι **nonveridical**.

33. Ενώ, ένας *nonveridical* τελεστής **F** είναι **antiveridical iff Fp** συνεπάγεται
not p: $Fp \rightarrow \neg p$.

Στην συνέχεια θα μελετήσουμε τους μη-αληθειακούς τελεστές (*Nonveridical operators*). Οι *Nonveridical* τελεστές, νομιμοποιούν την χρήση των *polarity items*, τα οποία σε αληθειακά περιεχόμενα (*veridical contexts*) είναι τυπικά αντιγραμματικά, όπως δείχνουν τα αντίθετα ζεύγη στα (34), (36) και (35), (37). Όταν υπάρχει άρνηση (*didn't*, *δεν*) η χρήση των *polarity items* είναι γραμματική:

❖ Veridical περιεχόμενο:

34. *Ο Κώστας άκουσε καμία φωνή. Greek

35. *Kostas heard any voices. English

❖ Nonveridical περιεχόμενο:

36. Ο Κώστας **δεν** άκουσε καμία φωνή. Greek

37. Kostas **didn't** hear any voices. English

Συμπερασματικά, παρατηρούμε ότι η μη – νομιμοποίηση των αρνητικών λέξεων σε *veridical* περιβάλλοντα ίσως μας οδηγεί στο να κατηγοριοποιήσουμε διαφορετικά τις αρνητικές λέξεις όπως το 'κανένας', 'τίποτα' και 'ποτέ' για τα Ελληνικά. Με άλλα λόγια, να ξεκαθαρίσουμε εάν είναι πράγματι NPIs ή PPIs.

Nonveridical τελεστές

I. Downward Entailing (DE)

Στην σημασιολογία, ένας *downward entailing* (DE) τελεστής είναι αυτός που περιορίζει την έννοια μιας έκφρασης σε μικρότερο βαθμό από ό,τι θα ήταν δυνατό χωρίς αυτόν. Για παράδειγμα στα Ελληνικά, έχουμε τα 'όχι', 'κανείς', 'λίγα άτομα', 'το πολύ δύο αγόρια'. Αντίθετα, ένας *upward entailing* (UE) τελεστής διευρύνει την έννοια μιας έκφρασης σε εκτενέστερο βαθμό, όπως είναι για παράδειγμα το 'περισσότερα από ένα' στα Ελληνικά.

Ο Ladusaw (1980), προτείνει ότι τα *Downward Entailing* περιβάλλοντα είναι αυτά που νομιμοποιούν τα *polarity items*. Έτσι, στο (38) και (39) έχουμε ένα περιβάλλον *Downward entailing* (εξής DE) που νομιμοποιεί το 'anything'.

❖ Downward entailing περιεκείμενο:

38. <u>Κανένας</u> δεν είπε τίποτα .	Greek
39. <u>Nobody</u> said anything .	English

Κάτι τέτοιο δε συμβαίνει στο (40) και (41), που είναι *upward entailing* περιβάλλον:

❖ Upward entailing περιεκείμενο:

40. *Εγώ είδα τίποτα .	Greek
41. *I said anything .	English

Όλα τα DE περιεκείμενα είναι *nonveridical*. Εξαιτίας αυτού, θεωρίες βασισμένες στη μη-αληθειακότητα συμπεριλαμβάνουν και αναπτύσσουν τις θεωρίες του DE, ώστε να μπορούν να ερμηνεύσουν ακριβέστερα περισσότερες περιπτώσεις νομιμοποίησης Positive Polarity Items. Το *Downward Entailing* περιβάλλον, επιτρέπει στα Positive Polarity Items να νομιμοποιηθούν κάτω από την σκοπιά της Άρνησης. Μερικοί *Downward Entailing* ποσοδείκτες είναι τα 'few N, at most n N, no N, every' για τα Αγγλικά. Για τα Ελληνικά θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε ανάλογους τελεστές και να δούμε σε τι συντακτικά περιβάλλοντα μπορούν να νομιμοποιηθούν και να ασκήσουν διαφορετικές επιδράσεις.

Παρακάτω, θα δούμε πώς αυτοί οι *Downward Entailing* ποσοδείκτες θα επιτρέψουν την σημασιο-συντακτική νομιμοποίηση του ‘*anything*’ στα (42) - (45):

✓ **Downward Entailing Quantifiers**¹⁵:

42. No students saw ***anything***.
43. Mary didn't see ***anything***.
44. Few children saw ***anything***. English
45. *Μερικά παιδιά είδαν ***τίποτα***.
46. Μερικά παιδιά είδα ***κάτι***. Greek

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι η ύπαρξη των ποσοδεικτών αυτών νομιμοποιεί PPIs στις προτάσεις (42) - (46), όπως το ‘*anything*’. Στα Αγγλικά, η νομιμοποίηση του ‘*nothing*’ θα ήταν αντιγραμματική στα ανωτέρω παραδείγματα. Αυτό δείχνει ότι το ‘*nothing*’ των Αγγλικών είναι ένα NPI. Παράλληλα, στο (45) βλέπουμε ότι ούτε το ‘*τίποτα*’ των ελληνικών δε μπορεί να νομιμοποιηθεί σε ανάλογο περιεχόμενο. Ωστόσο, το ‘*κάτι*’ μπορεί – όμοια με το ‘*anything*’.

II. Οι μελλοντικές προτάσεις

Τα *υπαρκτικά στοιχεία* εμφανίζονται συχνά σε προτάσεις με μέλλοντα. Σύμφωνα με την θεωρία της αληθειακότητας, το μέλλον είναι *μη-αληθιακό*. Έτσι, το «*Ο Πέτρος θα αγοράσει τίποτα να φάμε*» είναι αλήθεια τώρα, αυτό όμως δε συνεπάγεται ότι είναι αλήθεια και σε κάθε στιγμή στο μέλλον:

47. Ο Πέτρος θα αγοράσει ***τίποτα*** να φάμε.
48. Τα παιδιά θα έρθουν μόλις βρουν ***κανένα*** παιχνίδι. Greek
49. Mary will buy ***any*** bottle of wine.
50. The children will leave as soon as they discover ***anything***. English

¹⁵ Στα ακόλουθα παραδείγματα ακολουθούμε τη λογική και τα επιχειρήματα κυρίως από τους Ladusaw (1980) και Γιαννακίδου (1998, 2002).

Αναλύοντας τα παραπάνω περιβάλλοντα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι μελλοντικές προτάσεις επιτρέπουν στο 'τίποτα' και 'κανένας' να νομιμοποιηθούν ανάλογα με το 'anything' των Αγγλικών. Στις Μελλοντικές λοιπόν προτάσεις το ελληνική 'κανένας' και 'τίποτα' φαίνεται να συμπεριφέρεται σαν τα υπαρκτικά στοιχεία της Αγγλικής. Αυτό θα μας οδηγήσει στο να αναλύσουμε αυτά τα n-words ως θετικές λέξεις (PPIs). Τέλος, η παρελθοντική σύνταξη- σε αντίθεση με την μελλοντική - είναι αληθειακή. Εάν, λόγου χάριν, «Ο Πέτρος αγόρασε κάτι να φάμε» στο παρελθόν, τότε είναι αλήθεια - τουλάχιστον - σε κάποια στιγμή στο παρελθόν.

III. Τα βοηθητικά ρήματα (Modal Verbs)

Τα *modal verbs* είναι ιδανικά περιβάλλοντα νομιμοποίησης *polarity items*, όπως φαίνεται στα παρακάτω δεδομένα:

51. Ο Γιάννης πρέπει να πάρει **κανένα** τηλέφωνο τη γιαγιά.
52. *Ο Γιάννης πάρει **κανένα** τηλέφωνο τη γιαγιά.
53. Η Καίτη μπορεί να περάσει **κανένα** μάθημα φέτος.
54. *Η Καίτη περάσει **κανένα** μάθημα φέτος. Greek
55. **Any** kids must be accompanied by their parents.
56. * **Any** kids accompanied by their parents.
57. The committee can give the job to **any** candidate.
58. * The committee gave the job to **any** candidate. English

Γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω παραδείγματα ότι η παρουσία του βοηθητικού ρήματος νομιμοποιεί το *polarity item*. Στις προτάσεις (52), (54), (56), (58) η απουσία του βοηθητικού μας δίνει αντιγραμματικότητες, αφού δεν υπάρχει το modal verb που λειτουργεί ως αρνητικός τελεστής. Συμπερασματικά, και στις προτάσεις με modal verbs, φαίνεται ότι το 'κανένας' συμπεριφέρεται ακριβώς όπως το αγγλικό υπαρκτικό 'any'.

IV. Προστακτική Έγκλιση

Η προστακτική φαίνεται να συμπεριφέρεται όμοια με τα βοηθητικά ρήματα όσον αφορά τη νομιμοποίηση των polarity items, όπως βλέπουμε στα παρακάτω δεδομένα:

59. Πάρε κανένα μήλο!
60. Φέρτε καμιά μπύρα!
61. Δώσε κάνα ευρώ! Greek
62. Take any apple!
63. Give me some money! English

Για τη προστακτική και τις ιδιαιτερότητες της θα μιλήσουμε αναλυτικότερα σε επόμενο κεφάλαιο. Ας δούμε άλλη μια σημαντική κατηγορία μη-αληθειακού τελεστή, τα ρήματα με διάθεση οδηγίας, στα οποία τα polarity items είναι συντακτικά νομιμοποιημένα. Κάτι τέτοιο δε συμβαίνει με ρήματα ψυχικού πάθους, όπως δείχνει το (68):

64. Ο Δημήτρης θα ήθελε να καλέσουμε και κανένα φίλο μας στο πάρτι.
65. Ο Κώστας μας ζήτησε να καλέσουμε και κανένα φίλο μας στο πάρτι. Greek
66. Mary would like to invite any student.
67. Mary asked us to invite any student.
68. * Mary believes that we invited any student. English

Στην συνέχεια θα δούμε μερικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της δεύτερης κατηγορίας λέξεων οι οποίες ονομάζονται *Affective* ή *Positive Polarity Items (PPIs)*. Τα PPIs είναι εκφράσεις που ουσιαστικά ξεφεύγουν από την άρνηση και την σκοπιά της. Ας δούμε τα παρακάτω δεδομένα:

69. Bill didn't buy some books.
Ex. book (x) \wedge - bought (b, x)
70. John is here already.
#John isn't here already.

Γιαννακίδου (2011)

Όπως φαίνεται στα (69) και (70), το ‘*some, already*’ κάνουν score έξω από την άρνηση. Τα PPIs με άλλα λόγια κάνουν ακριβώς το αντίθετο από τα NPIs, όσο αφορά τις αναφορικές τους ιδιότητες. Τείνουν να είναι πιο συγκεκριμένα και παίρνουν ευρύτερο score. Στην παλαιότερη βιβλιογραφία¹⁶, αυτή η αντίθεση ανάμεσα στις δύο κατηγορίες λέξεων οδήγησε στο να θεωρηθούν τα PPIs ως δομή που αντι-νομιμοποιείται (*anti-licensed*) από την Άρνηση.

Ωστόσο, νεότερες θεωρήσεις προσπαθούν να ερμηνεύσουν αυτό το φαινόμενο ως μια θετική συνθήκη¹⁷. Έτσι, όπως θα δούμε και από την συζήτηση στα επόμενα κεφάλαια σχετικά με τις αρνητικές και θετικές λέξεις, η διάκριση ανάμεσα σε PPIs & NPIs δεν είναι πάντα εύκολη αφού υπάρχουν αρνητικές δομές που δέχονται διαφορετικές λέξεις, τόσο με αρνητική σημασία όσο και με θετική. Σύμφωνα με τις παρατηρήσεις αυτές, ο Wouden (1997)¹⁸, προτείνει την παρακάτω κατηγοριοποίηση για τα PPIs:

71. Κατηγοριοποίηση των Positive Polarity Items (van der Wouden, 1997):

- A. Ισχυρά PPIs:** αντιγραμματικά σε όλα τα *downward entailing* περικείμενα.
- B. PPIs με μέτρια ισχύ:** γραμματικά σε *downward entailing* περικείμενα, αλλά αντιγραμματικά σε anti-additive περικείμενα.
- C. Ασθενή PPIs:** αντιγραμματικά μόνο σε αντι-μορφικά περικείμενα.

Είδαμε σε προηγούμενη ενότητα τις ιδιότητες του *downward entailing* περιβάλλοντος, ας δούμε τώρα ένα άλλο ενδιαφέρον περιβάλλον που έχει άμεση σχέση με την νομιμοποίηση PPIs. Το περιβάλλον αυτό ονομάζεται *anti-additive*. Για τους Zwarts (1981)¹⁹ και Hoeksema (1983)²⁰:

72. Ένα περικείμενο f είναι *anti-additive* εάν και μόνο εάν $f(X \vee Y) = f(X) f(Y)$

¹⁶ Για πιο αναλυτική συζήτηση δείτε Progovac (1994), Ladusaw (1979).

¹⁷ Για μια πιο ειδική συζήτηση παραπέμπουμε στους Szabolcsi (2004), Giannakidou (2006).

¹⁸ van der Wouden, T. (1997) Negative contexts: Collocation, polarity and multiple negation. London: Routledge

¹⁹ Zwarts, F. (1981), Modeltheoretische semantiek en natuurlijke taal: een studie van het moderne Nederlands. Rijksuniversiteit Groningen: Nederlands Instituut, interne uitgave.

²⁰ Hoeksema, Jack. (1983). Negative Polarity and the Comparative. Natural Language and Linguistic Theory. 1. 403-434. 10.1007/BF00142472.

Γενικά, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τις διαφορές των δύο αυτών κατηγοριών στον παρακάτω πίνακα (5)²¹:

Negation	PPI			NPI		
	strong	medium	weak	strong	medium	weak
Downward Entailing	-	+	+	-	-	+
Anti-additive	-	-	+	-	+	+
Antimorphic	-	-	-	+	+	+

Πίνακας 5. Διαφορές κατανομής PPIs & NPIs

Κλείνοντας, σχετικά με τον διαχωρισμό των NPIs και PPIs ας δούμε ακόμα μία μικρή διαφορά για τα Ελληνικά. Τα *Polarity Items* (PIs) είναι στοιχεία που εξαρτώνται από το περιεχόμενο. Ενώ, χωρίζονται σε *Affective* (APIs) και *Negative* (NPIs) όπως είδαμε παραπάνω.

☒ Affective Polarity Item

«Μια αρνητική λέξη *A* είναι API, όταν νομιμοποιείται από τελεστές που δεν είναι αληθείς». Τέτοιοι τελεστές είναι για παράδειγμα οι εκφράσεις ‘πιθανόν’, ‘μάλλον’ οι οποίες δεν συνεπάγονται την αλήθεια της λογικής πρότασης που εμπεριέχουν. Άλλα παρόμοια αρνητικά περιβάλλοντα είναι οι δομές με μέλλοντα, προστακτική κ.α. που είδαμε παραπάνω.

74. Πιθανόν να μην έρθει κανένας.

☒ Negative Polarity Item

«Μια αρνητική λέξη *A* είναι NPI, όταν νομιμοποιείται από τελεστές που είναι αντίθετοι στην αλήθεια της πρότασης». Περιβάλλοντα που είναι αντίθετα στην αλήθεια, είναι περιβάλλοντα στα οποία ουσιαστικά νοείται το ψεύδος της λογικής πρότασης που εμπεριέχεται.

75. Ο Γιάννης **δεν** έφαγε παγωτό.

²¹ Van der Wouden (1997)

Η (πολλαπλή) άρνηση διαγλωσσικά

Η μελέτη της άρνησης ως συντακτικού και σημασιολογικού φαινομένου αποτελεί καίριο ζήτημα για τους γλωσσολόγους που μελετούν τις διάφορες γλώσσες του κόσμου. Αυτό, βέβαια, δεν αποτελεί παράδοξο, αφού η άρνηση αποτελεί κεντρικό φαινόμενο στις συντακτικές και σημασιολογικές θεωρίες. Ακόμα, είναι ένα από τα πιο ενδιαφέροντα ζητήματα στην γλωσσολογία, αφού, όπως είδαμε, η άρνηση εμφανίζεται σε όλες τις φυσικές γλώσσες. Ωστόσο, εμφανίζει διαφορές από γλώσσα σε γλώσσα όσον αφορά την ερμηνεία και την παραγωγή της από φυσικούς ομιλητές. Ενώ, αλληλεπιδρά με άλλα συντακτικά φαινόμενα, όπως είναι για παράδειγμα η μετακινήσεις ή τα βοηθητικά ρήματα (*modal verbs*). Τέλος, η άρνηση των Ελληνικών και συγκεκριμένα η ανάλυση της πολλαπλής άρνησης, θα αποτελέσει για μας το ζητούμενο, αφού αυτή εμφανίζεται διαρκώς στον λόγο των ενηλίκων με διαφορετικούς τρόπους, όπως είδαμε.

Η *Ιταλική*, όπως και η *Ελληνική* ανήκουν στην κατηγορία *Negative Concord* γλωσσών. Σε αυτές τις γλώσσες η πολλαπλή άρνηση αποτελεί **απλή άρνηση** αφού η μία άρνηση δεν αναιρεί την άλλη. Επομένως, οι γλώσσες που επιτρέπουν πολλαπλή άρνηση να νομιμοποιηθεί συντακτικά και εξάγουν σημασιολογικά απλά άρνηση, ανήκουν στην κατηγορία των *Negative Concord*. Στις *Negative Concord* γλώσσες δύο ή περισσότερα αρνητικά στοιχεία μπορούν να νομιμοποιηθούν ενδοπροτασιακά.

Τέτοιες γλώσσες είναι τα *Ιταλικά*, τα *Γαλλικά* και τα *Τσέχικα*, στις οποίες η *n-word* μπορεί να εμφανιστεί στην **θέση Υποκειμένου** και ταυτόχρονα να έχουμε πολλαπλή άρνηση στην υπόλοιπη πρόταση. Έτσι, στα ακόλουθα παραδείγματα από τον Zeijlstra²² (2004), η πολλαπλή άρνηση αποτελεί απλή σημασιολογική άρνηση, χωρίς να εξάγεται θετική ερμηνεία:

76. *Nessuno* ha telefonato a ***nessuno***

Italian

N-body has telephoned to n-body

'Nobody called anybody'

²² H. Zeijlstra, (2004). Sentential Negation and Negative Concord. PhD Dissertation University of Amsterdam. Utrecht: LOT Publications.

77. *Personne ne mange rien* French

N-body neg eats n-thing
'Nobody eats anything'

78. *Nikdo nedá nikomu nic* Czech

N-body.NOM neg gives n-body.ACC n-thing.DAT
'Nobody gives anything to anybody'

Μολονότι στα παραδείγματα (76) - (78) η πολλαπλή εμφάνιση αρνητικών λέξεων εξάγει απλά αρνητική σημασία, όπως επισημαίνει ο Zeijlstra (2004), υπάρχουν γλώσσες όπως τα Ολλανδικά, στα οποία η εμφάνιση πολλαπλής άρνησης ερμηνεύεται ως **κατάφαση**:

79. Jan heeft *niet niemand* gebeld. Dutch

Jan has neg n-body called
'Jan didn't call nobody' = 'Jan called somebody'

Τα Ελληνικά θεωρούνται *Negative Concord* γλώσσα όπως τα Γαλλικά, Ιταλικά, Ρουμάνικα, Ιαπωνικά, Τούρκικα και αρκετές ποικιλίες της Αγγλικής (*African English, Belfast & Bristol English*) κ.α. Στις *Negative Concord* γλώσσες η χρήση ενός δεύτερου αρνητικού τελεστή ενδοπροτασιακά δεν αποτελεί απαλοιφή της άρνησης όπως για παράδειγμα στα Αγγλικά, η οποία είναι μια γλώσσα με διπλή άρνηση (DN). *Αρνητικούς τελεστές* ή *Negation Markers*, ονομάζουμε τις διαφορετικές λέξεις που μαρκάρουν την άρνηση συντακτικά. Στα Αγγλικά, συναντάμε το 'not', ενώ στα ελληνικά χρησιμοποιούμε το 'μην', το 'όχι' ή το 'δεν'. Αυτοί οι μαρκαριστές αποτελούν συντακτικές κεφαλές και διαφέρουν από τις *n-words*, καθώς αυτοί είναι εγγένει αρνητικά μορφήματα. Στις γλώσσες *διπλής άρνησης (Double Negation)*, δύο αρνητικές λέξεις ενδοπροτασιακά **αλληλο-ακυρώνονται** και αυτό μετατρέπει την αρνητική σημασία της πρότασης σε καταφατική. Αντιθέτως, στις γλώσσες *negative concord*, η εμφάνιση δεύτερου – *ακόμα και τρίτου αρνητικού όρου* – μέσα στην ίδια πρόταση δεν αναιρεί την άρνηση ούτε δεν ερμηνεύεται ως κατάφαση. Αυτή η διαφορά ανάμεσα στις δύο ομάδες γλωσσών είναι μάλλον *σημασιολογική*.

Έχει προταθεί ότι στις γλώσσες διπλής άρνησης, κάθε αρνητικό στοιχείο κατέχει ανεξάρτητη σημασιολογική ισχύ. Ενώ, στις γλώσσες με *negative concord*, οι πολλαπλοί αρνητικοί όροι (*n-words*) εμφανίζουν μια μοναδική σημασιολογική άρνηση. Η παρουσία δηλαδή πολλών όρων δεν συνεπάγεται την νομιμοποίηση περαιτέρω αρνητικής σημασιολογικής ισχύς, έτσι η πρόταση παραμένει απλά αρνητική. Για τον Zeijlstra (2004)¹⁰, αν μια γλώσσα έχει συντακτική κεφαλή άρνησης (*NegP*) συνεπάγεται ότι είναι *Negative Concord* γλώσσα αλλά όχι το αντίστροφο. Στις *Double Negation* γλώσσες, η πολλαπλή άρνηση ενδοπροτασιακά δεν νομιμοποιείται συντακτικά αφού η μια άρνηση αναιρεί την άλλη. Έτσι, η πολλαπλή άρνηση καταλήγει να σημαίνει κατάφαση. Τέτοια γλώσσα είναι τα Αγγλικά που στην σημερινή μορφή τους δεν νομιμοποιούν την πολλαπλή άρνηση, όπως φαίνεται στο (80):

80. *Paul did **not** say **nothing** to me.

Paul did neg say n-word to me.

Paul did say **something** to me.

English

Αξίζει να αναφερθεί, ωστόσο, ότι σε παλαιότερες εκδοχές της Αγγλικής η πολλαπλή άρνηση θεωρούνταν γραμματική. Μια τέτοια δομική διαφορά μας διασώζεται από το έργο του *Shakespeare* "As You Like It" που γράφτηκε το 1599 μ.Χ. Έτσι, στο (81), η *Celia* παραπονιέται ότι:

➤ Shakespeare (1599)

81. "I **cannot** go **no** further".

Old English²³

*I cannot go no further.

I cannot go any further.

New English

Δεν μπορώ να προχωρήσω καθόλου.

Greek

²³ Όπως είναι φυσικό, μια τέτοια δομική διαφορά ανάμεσα σε εξελίξεις της ίδιας γλώσσας μας επιτρέπει να κάνουμε μια παρατήρηση: η άρνηση είναι ένα φαινόμενο που – τουλάχιστον για τα Αγγλικά – επιδέχεται διαφοροποιήσεις οι οποίες μπορεί κάλλιστα να συμβαίνουν συγχρονικά.

Το παράδειγμα (81), μας φανερώνει ότι η *άρνηση* στις γλώσσες ίσως αποτελεί ένα δομικό στοιχείο που υπόκειται σε εξέλιξη και μεταβολή, όπως συμβαίνει άλλωστε σε όλες τις δομικές και λειτουργικές κατηγορίες της γλώσσας. Αυτή η παραδοχή μπορεί να φαίνεται κάπως βεβιασμένη, ωστόσο για τα Ελληνικά ίσως να είναι πολύ σημαντική σχετικά με την εξέλιξη της γλώσσας, γενικότερα, και της άρνησης, ειδικότερα. Στην παρούσα εργασία, θα ασχοληθούμε κατά κύριο λόγο με τις *Negative Concord* γλώσσες, στις οποίες οι πολλαπλές αρνήσεις, ερμηνεύονται, όπως είδαμε, με δύο τρόπους. Αφενός, ως απλή σημασιολογική *άρνηση* όπως εξάγεται από το (76)-(79), και αφετέρου ως *κατάφαση* όπως εξάγεται από το (80). Η εμφάνιση των αρνητικών τελεστών είναι απαραίτητη σε γλώσσες όπως τα *Ελληνικά*, τα *Πολωνικά* και τα *Ουγγρικά*:

82. KANENAS *(<i>δεν</i>) έφαγε ΤΙΠΟΤΑ .	Greek
Nobody said anything.	
83. Nikt *(<i>nie</i>) uderzyl nigogo .	Polish
Nobody hit anybody.	
84. Balazs *(<i>nem</i>) besz'elt senkivel semmiröl .	Hungarian
Balazs didn't talk about anything with anybody.	

Στις *Negative Concord* γλώσσες, η παρουσία του αρνητικού μαρκαριστή είναι απαραίτητη ακόμα και όταν υπάρχουν παραπάνω από μία αρνητικές λέξεις. Αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία *NC* γλωσσών και υποκατηγοριοποιούνται σε *γλώσσες αυστηρού NC* (*strict NC varieties*). Στη συνέχεια, θα δούμε κάποια αποτελέσματα ερευνών ερμηνείας και παραγωγής της διπλής άρνησης από παιδιά που κατακτούν διαφορετικές γλώσσες. Μπορεί η έρευνα μας να βασίζεται στην μελέτη της άρνησης στη γλώσσα των ενηλίκων ομιλητών της Ελληνικής, αυτό όμως δε σημαίνει ότι η διαγλωσσική προσέγγιση της κατάκτησης δεν μας αφορά. Μέσα από την παρατήρηση της ερμηνείας της (πολλαπλής) άρνησης από τα παιδιά που κατακτούν διάφορες γλώσσες, συχνά προκύπτουν αναλογίες και προβλέψεις για την γλώσσα των ενηλίκων.

Αρχικά, οι de Villiers and Flusberg²⁴ (1975), βασισμένοι στα αποτελέσματα της έρευνας τους, κατέληξαν ότι οι αρνητικές προτάσεις δεν απαιτούν μεγαλύτερο **επεξεργαστικό φορτίο** από τις καταφατικές, εφόσον δοθεί το κατάλληλο **περικείμενο**. Στην ηλικία των 4;0 ετών, τα παιδιά εμφανίζουν όμοιες επιδόσεις τόσο στις καταφατικές όσο και στις αρνητικές δομές. Επομένως, **νοητικά τουλάχιστον**, φαίνεται ότι οι αρνητικές προτάσεις παρουσιάζουν ανάλογη **‘δυσκολία’** με τις καταφατικές.

Η Giannakidou²⁵ (2000), πιστεύει ότι η *Αρνητική Συμφωνία (Negative Concord)* αποτελεί ένα πολύπλευρο και πολύπλοκο φαινόμενο, διαγλωσσικά, και δεν εμφανίζεται πάντα με τον ίδιο τρόπο. Έτσι, προτείνει μια διαφορετική θεώρηση της πολλαπλής άρνησης που εξαρτάται από τους μηχανισμούς της εκάστοτε γλώσσας. Μια θεώρηση προσαρμοσμένη σε κάθε γλώσσα φυσικά μοιάζει να είναι αντι-οικονομική, ωστόσο, πολλές φορές ίσως να είναι η μόνη ρεαλιστική προσέγγιση και ίσως να εξυπηρετεί καλύτερα την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της δικιάς μας πραγματείας – όπως θα δούμε αργότερα.

Ο Weib²⁶ (2002), θεωρεί πως όλες οι γλώσσες του κόσμου στην πραγματικότητα είναι *γλώσσες διπλής άρνησης (Negative Concord languages)*. Βασίζεται σε σύγχρονα δεδομένα, τα οποία σύμφωνα με την προσέγγιση του, δείχνουν ότι τα αρνητικά στοιχεία που συμπεριφέρονται όπως τα αγγλικά (π.χ. *nobody*), στην πραγματικότητα είναι **αδύναμα μη-αρνητικά στοιχεία**, όπως συμβαίνει στις *ελληνικές ερωτήσεις* που θα δούμε παρακάτω.

Για τα Γαλλικά, η Van Lente²⁷ (2003) διεξήγαγε μια έρευνα αυθόρμητου λόγου και ερμηνείας πραγματώσεων για την κατάκτηση του *‘pas...non plus’*. Σε αυτήν, βρήκε ότι τα παιδιά διέρχονται μέσα από αρκετά στάδια ώστε να κατακτήσουν την *πολλαπλή άρνηση*. Πρέπει, πρώτα, να κατακτήσουν την *προτασιακή άρνηση* και την *λειτουργική κατηγορία της Κεφαλής Άρνησης (NegP)*. Η δεύτερη δομή είναι απαραίτητη αλλά όχι αρκετή από μόνη της. Καταλήγει ότι η πολλαπλή άρνηση ίσως αποτελεί μια προβληματική δομή για όλες τις γλώσσες του κόσμου κατά την κατάκτηση.

²⁴ Villiers, J., & Flusberg, H. (1975). Some facts one simply cannot deny. *Journal of Child Language*, 2(2), 279-286.

²⁵ Giannakidou, A. Negative ... Concord?. *Natural Language & Linguistic Theory* 18, 457–523 (2000).

²⁶ Weiß, H. (2002). A Quantifier Approach to Negation in Natural Languages: Or Why Negative Concord is Necessary. *Nordic Journal of Linguistics*, 25(2), 125-153.

²⁷ Erica van Lente, (2003). The acquisition of Negative Concord. The case of pas...non plus in *Linguistics in the Netherlands*, 105–115. John Benjamins Publishing Company.

Αυτές οι προβληματικές ίσως βασίζονται σε άλλους παράγοντες, όπως η *πραγματολογική* ή η *νοητική* κατάσταση των παιδιών. Ακόμα, τα παιδιά ίσως να δυσκολεύονται λόγω μη κατάκτησης της *Φράσης Συμπληρωματικού δείκτη* (CP) ή της *ανύψωσης του ποσοδείκτη/άρνησης*.

Ο Glenberg²⁸ (2008) βρήκε ότι οι αρνητικές προτάσεις δεν είναι απαραίτητα δυσκολότερες από της καταφατικές όσον αφορά την επεξεργασία τους, αρκεί να τεθούν στο *κατάλληλο περιεχόμενο*.

Οι Zhou, Crain & Thornton²⁹ (2014) διεξήγαγαν δύο πειράματα κατάκτησης. Στο πρώτο πείραμα, βρήκαν ότι τα παιδιά που μαθαίνουν (*mandarin*) Κινέζικα, μέχρι την ηλικία των 5;5 ερμηνεύουν την πολλαπλή άρνηση ως *απλή άρνηση*, ενώ στα 5;6 ερμηνεύουν σωστά την πολλαπλή άρνηση ως *κατάφαση*. Και σε αυτήν την έρευνα, παρατηρήθηκε ότι το *περικείμενο* παίζει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην κατανόηση και ερμηνεία των διπλών αρνήσεων. Ενώ, τέλος, φαίνεται ότι τα παιδιά, διέρχονται ένα στάδιο, κατά το οποίο η διπλή άρνηση ερμηνεύεται ως *απλή άρνηση* (--p = -p) και όχι *κατάφαση* (--p = p).

Η Thornton et al³⁰ (2016) βρήκαν ότι αγγλόφωνα παιδιά ηλικίας 3-5 ετών, παρόλο που έχουν *Double Negation* εισαγόμενο, προτίμησαν στις απαντήσεις τους την *Negative Concord* ερμηνεία – αντίθετα από τις προτιμήσεις των ενηλίκων. Προτείνουν ότι η πυροδότηση της απόρριψης του *negative concord* και της υιοθέτησης *διπλής άρνησης* για τα αγγλόφωνα παιδιά, βασίζεται σε *θετικές ενδείξεις*, όπως η εμφάνιση του *'nothing'* σε θέση αντικειμένου. Τα Ελληνικά εμφανίζουν συστηματικά *negative concord* και μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι τα παιδιά εκτίθενται από πολύ μικρά σε γλωσσικό εισαγόμενο που νομιμοποιεί διπλή - *ακόμα και τριπλή* – άρνηση ενδοπροτασιακά, χωρίς όμως η άρνηση να μεταβάλλεται σε κατάφαση.

²⁸ Nieuwland, M. S., & Kuperberg, G. R. (2008). When the truth is not too hard to handle: an event-related potential study on the pragmatics of negation. *Psychological science*, 19(12), 1213–1218.

²⁹ Zhou, P., Crain, S., & Thornton, R. (2014). Children's knowledge of double negative structures in Mandarin Chinese. *Journal of East Asian Linguistics*, 23(4), 333-359.

³⁰ Thornton, R., Notley, A., Moscati, V., & Crain, S. (2016). Two negations for the price of one. *Glossa: A Journal of General Linguistics*, 1(1), 45.

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τις προηγούμενες έρευνες παιδικού λόγου, γίνεται αντιληπτό ότι στην διαδικασία της κατανόησης και της παραγωγής αρνητικών δομών με πολλαπλές αρνητικές λέξεις υπάρχει αλληλεπίδραση πολλών παραγόντων. Κύριες παράμετροι στην επιτυχία ερμηνείας της πολλαπλής άρνησης φαίνεται να είναι η πολυπλοκότητα της συντακτικής δομής, το περιεχόμενο εμφάνισης της και άλλοι πραγματολογικοί παράγοντες – ανάλογα με την γλώσσα υπό εξέταση. Ωστόσο, φαίνεται σε πολλές έρευνες, ότι οι αρνητικές δομές δεν φέρουν περισσότερο νοητικό βάρος από τις καταφατικές. Με βάση αυτές τις παραδοχές των προηγούμενων ερευνών, θα κινηθούμε προς την αναζήτηση νέων δομών στις οποίες τα αρνητικά στοιχεία συμπεριφέρονται ως καταφατικά, και θα προτείνουμε έναν νέο τρόπο ερμηνείας των αρνητικών λέξεων της Ελληνικής – ο οποίος ερμηνεύεται από την θεώρηση της Γιαννακίδου (2000, 2002).

Η (πολλαπλή) άρνηση στα Ελληνικά

Τα Ελληνικά είναι μια γλώσσα *Αρνητικής Συμφωνίας* (*Negative Concord*). Όπως είδαμε, σε αυτού του είδους τις γλώσσες, νομιμοποιείται συντακτικά η πολλαπλή άρνηση. Η πολλαπλή άρνηση στα Ελληνικά αποτελεί μια από τις πιο παραγωγικές δομές, τόσο στην γλώσσα των ενηλίκων όσο και στην γλώσσα των παιδιών. Προκρίνεται, έτσι, ως μια από τις πιο ενδιαφέρουσες δομές για κάθε ερευνητή της ελληνικής γλώσσας. Παρακάτω, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε την ιδιαιτερότητα του φαινομένου στη γλώσσα μας αφού πρώτα δούμε με ποιους τρόπους χρησιμοποιείται η πολλαπλή άρνηση στα Ελληνικά. Πιο συγκεκριμένα, είδαμε ότι υπάρχουν γλώσσες *πολλαπλής άρνησης*, στις οποίες η άρνηση επιτρέπεται τόσο ενδοπροτασιακά όσο και εξωτερικά μετά τον συμπληρωματικό δείκτη. Σε όλες αυτές τις γλώσσες *διπλής ή πολλαπλής άρνησης*, η πολλαπλή εμφάνιση της άρνησης δεν οδηγεί στο να αναιρείται η αρνητική σημασία απλά στο να μαρκάρεται, επιπρόσθετα. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στα ελληνικά, όπως μπορούμε να δούμε στο (85):

85. Ο Κώστας **δεν** κάλεσε **κανέναν** συνάδελφο στον γάμο του. Greek

Kostas did neg invite n-one colleague at his wedding. English

*Kostas did not invite no-one of his colleague at his wedding.

Η άρνηση εμφανίζεται στα ελληνικά όχι μόνο δύο αλλά και περισσότερες φορές, χωρίς ωστόσο να εξάγεται καταφατική ερμηνεία, όπως φαίνεται στο παράδειγμα (86):

86. Ο Μάνος **ποτέ δεν** τηλεφώνησε σε **κανέναν**. Greek

Manos never did neg call n-body. English

*Manos never didn't call to n-one.

Επιπλέον, είναι εύκολο να νομιμοποιηθεί και σε *προστακτικές προτάσεις* (*imperatives*) δίνοντας μας γραμματικές δομές. Αυτές φυσικά, είναι προτάσεις που ακούν σε καθημερινή συχνότητα τα παιδιά, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, είτε στο σπίτι, είτε στο σχολείο.

Τέτοιου είδους εκφωνήματα παρατίθενται στα (87)-(90):

- 87. Μην φας τίποτα** από χάμω!
- 88. Μην πας πουθενά!**
- 89. Μην φύγει κανένας!** Greek
- 90. *Do not leave nobody!** English

Παράλληλα, η πολλαπλή άρνηση στα Ελληνικά, μπορεί να νομιμοποιηθεί συντακτικά τόσο ενδοπροτασιακά όπως βλέπουμε στα προηγούμενα παραδείγματα, όσο και μετά την φράση του συμπληρωματικού δείκτη, όπως βλέπουμε στα (91) - (95):

- 91.** Ο Κώστας είπε οτι δεν ήρθε κανένας στο δείπνο.
- 92.** Η Μαρία δεν ζήτησε να πληρώσετε τίποτα.
- 93.** Δεν είπαμε οτι δεν θα επιτρέψουμε σε κανέναν να περάσει.
- 94.** Σκέφτομαι να μην δεχτώ κανένα δώρο στη γιορτή μου.
- 95.** Δεν σας ζήτησα να μην φέρετε τίποτα; Greek

Στο προηγούμενο κεφάλαιο, δείξαμε ότι η άρνηση τόσο στα Ελληνικά, όσο και διαγλωσσικά, εμφανίζεται ποικιλοτρόπως. Έτσι, πέρα από την δομική άρνηση ‘not’ ή ‘δεν’, τις αρνητικές λέξεις (*n-words*), όπως ‘never’ ή ‘κανένας’, η άρνηση είναι και λεξιλογική. Ιδιαίτερα στα Ελληνικά, η λεξιλογική αποτελεί μια από τις συχνότερες μορφές εμφάνισης τόσο της απλής όσο και της πολλαπλής άρνησης. Οι Έλληνες εκτίθενται από πολύ μικροί σε αυτά τα γλωσσικά εισαγόμενα. Παράλληλα, πολλά λεξικά και συντακτικά στοιχεία της Αρχαίας Ελληνικής, πέρασαν μέσω της Καθαρεύουσας στην Νέα Ελληνική. Εξαιτίας αυτού του φαινομένου, η λεξιλογική άρνηση χρησιμοποιείται σε εκτεταμένο βαθμό στην νέα ελληνική.

Ας δούμε κάποια σχετικά δεδομένα:

96. *Μην* είσαι τόσο **α**-πρόσεκτος!
97. *Μην* νομίζεις οτι είμαι **αν**-αίσθητος.
98. *Δεν* είσαι **αν**-επιθύμητος.
99. Έγραψα καλά γιατί *δεν* ήμουν **α**-διάβαστος.
100. *Δεν* είναι **καθόλου** *δύσ*-κολες οι εξετάσεις. Greek
101. *Don't* be **dis**-honest with yourself. English

Αναλύοντας τα παραπάνω δεδομένα, μπορούμε να οδηγηθούμε σε κάποιες γενικεύσεις σχετικά με την πολλαπλή άρνηση των ελληνικών. Όπως φαίνεται στο (96)-(97), η εμφάνιση διπλής άρνησης, με *αρνητική λέξη (μην)* και *λεξιλογική άρνηση (α-πρόσεκτος)* μας δίνει μια καταφατική σημασία. Έτσι, κάποιος που *‘δεν είναι απρόσεκτος’* είναι στην πραγματικότητα *‘προσεκτικός’*. Επομένως, το συντακτικό μαρκάρισμα με τον τελεστή *‘μην’* μιας λεξιλογικής άρνησης συνεπάγεται κατάφαση (--p=p). Το ίδιο συμβαίνει και στο (98), όπου κάποιος που *‘δεν είναι ανεπιθύμητος’* είναι *‘ευπρόσδεκτος’* και ούτω καθεξής. Ενώ, η τριπλή άρνηση στο (100) δεν μεταβάλλει καθόλου το τοπίο όσον αφορά την εξαγόμενη σημασία – που δεν είναι άλλη από την αντίθετη της αρνητικής, δηλαδή η *καταφατική (θετική ερμηνεία)*.

Σε επέκταση της θεωρίας σχετικά με την ερμηνεία της πολλαπλής άρνησης στα ελληνικά, μπορούμε να πούμε ότι και η γλώσσα μας εμφανίζει δομές ανάλογες με εκείνες των *Double Negation* γλωσσών. Έτσι, μια συντακτική δομή στην οποία μέσω μιας πολλαπλής άρνησης εξάγουμε καταφατικές ερμηνείες είναι όταν συνδυάζουμε μια δομική άρνηση και μια λεξιλογική ενδοπροτασιακά. Σύμφωνα με αυτήν την ερμηνεία, η άποψη του Weib³¹ (2008) φαίνεται ρεαλιστική, καθώς βλέπουμε ότι στα Ελληνικά, μια γλώσσα *Negative Concord*, μπορούμε στο κατάλληλο συντακτικό περιβάλλον να μετατρέψουμε την άρνηση σε κατάφαση, σημασιολογικά.

³¹ ³¹ Weib, H. (2002). A Quantifier Approach to Negation in Natural Languages: Or Why Negative Concord is Necessary. *Nordic Journal of Linguistics*, 25(2), 125-153.

Οπωσδήποτε απαιτούνται πραγματολογικές διεργασίες, αλλά αυτό είναι σύνηθες, καθώς η σημασιολογία αλληλεπιδρά με την πραγματολογία, σε πολλές δομές, όπως στα υπονοήματα (*implicatures*). Ορμώμενοι από τις παραπάνω παρατηρήσεις και από τα ευρήματα των προηγούμενων ερευνών, μπορούμε να κάνουμε ορισμένες αρχικές προσθήκες στη συζήτηση για την άρνηση. Αρχικά, προτείναμε ήδη μια συντακτική δομή στην οποία η άρνηση γίνεται κατάφαση. Αυτή είναι η δομή με συντακτική άρνηση της λεξιλογικής άρνησης ($--p = p$). Παρακάτω, θα προτείνουμε άλλο ένα συντακτικό περιβάλλον στο οποίο πιστεύουμε ότι και στα ελληνικά υπάρχει δυνατότητα απαλοιφής της άρνησης. Αυτό το πεδίο είναι οι *αρνητικές ερωτήσεις*. Ας δούμε παρακάτω μερικές ιδιότητες των αρνητικών λέξεων, προτού επικεντρωθούμε στην αναζήτηση των νέων αυτών δομών.

Για την Γιαννακίδου (1993)³², οι *n-words*, χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στις «*ισχυρές*» και στις «*αδύναμες*». Οι *ισχυρές αρνητικές λέξεις* χρησιμοποιούνται σε γλώσσες *Negative Concord*, πάντα με τον αρνητικό τελεστή παρών στο συντακτικό περιβάλλον. Ειδάλλως, δεν μπορούν να νομιμοποιηθούν συντακτικά. Για την ερευνήτρια, οι *αρνητικές λέξεις* στα Ελληνικά, είναι δύο ειδών, οι *εμφατικές* και οι *μη-εμφατικές*, όπως μπορούμε να δούμε στην παρακάτω λίστα.

Οι *εμφατικές* ερμηνεύονται περίπου όπως οι *εγγένει αρνητικές*, ενώ οι *μη-εμφατικές* όπως οι *εγγένει μη-αρνητικές* όπως είναι για παράδειγμα τα *υπαρκτικά* (*existential quantifications*):

102.	kanenas/ KANENAS	‘anyone / nobody’
103.	kanenas N/ KANENAS N	‘any N / no N’
104.	tipota/ TIPOTA	‘anything / nothing’
105.	pote/ POTE	‘ever / never’
106.	puthena/ PUTHENA	‘anywhere / nowhere’

Γιαννακίδου (2002)

³² Giannakidou, A. 1993. KANENAS and TIPOTA, talking about nothing or anything in Modern Greek. In Ale de Boer, J. de Jong, and Rita Landeweerd (eds), *Language and Cognition 3*, Yearbook of the Research Group for Theoretical and Experimental Linguistics, University of Groningen. 49-58.

Οι λέξεις με κεφαλαία γράμματα αντιπροσωπεύουν τις *εμφατικές* αρνητικές λέξεις, ενώ εκείνες με τα πεζά τις *μη-εμφατικές* αρνητικές λέξεις. Για την Γιαννακίδου (2000), η διάκριση αυτή εντοπίζεται πρωτίστως σε φωνολογικό επίπεδο, κατά την φωνολογική πραγμάτωση. Έτσι, οι εμφατικές εμφανίζουν περισσότερο επιτονισμό από τις μη-εμφατικές. Επιπλέον, οι διαφορετικές κατηγορίες, εμφανίζουν και διαφορετικά χαρακτηριστικά σε σημασιολογικό, συντακτικό και πραγματολογικό επίπεδο, όπως θα δούμε παρακάτω.

Για την Γιαννακίδου (1993), οι αρνητικές λέξεις δεν είναι αρνητικοί - αλλά *καθολικοί ποσοδείκτες*. Έτσι, αυτό που μαρκάρει την άρνηση είναι ουσιαστικά οι αρνητικοί μαρκαριστές ('δεν', 'μην') και όχι οι *n-words*.

Διακρίνονται, λοιπόν, δύο κατηγορίες όπως είδαμε, οι *ανίσχυρες* (μη-εμφατικές) και οι *ισχυρές* (εμφατικές) αρνητικές λέξεις. Οι πρώτες είναι κατά την ανάλυση της Γιαννακίδου *υπαρκτικές n-words*, όπως το 'κανένας', 'τίποτα', 'ποτέ'. Ενώ, οι δεύτερες, οι ισχυρές αποτελούν *ποσοδείκτες*. Στις μη-εμφατικές αρνητικές λέξεις, **δεν υπάρχει** Negative Concord, ενώ στις εμφατικές εμπλέκεται η *πολλαπλή άρνηση* με τον τρόπο που είδαμε παραπάνω. Στην συνέχεια, θα δούμε μερικές ακόμα σημαντικές διαφορές³³ ανάμεσα στις εμφατικές και μη-εμφατικές αρνητικές λέξεις.

I. Τα *μη-εμφατικά*, αλλά όχι τα *εμφατικά*, νομιμοποιούνται σε περιβάλλοντα νησίδων:

107. **Δεν** πρόδωσα μυστικά [που εξέθεσαν {*κανέναν*/*KANENAN}] Greek

Dhen prodhosa mistika [pu eksethesan {*kanenan*/*KANENAN}]

I didn't reveal secrets that exposed anybody. English

II. Μόνο τα *μη-εμφατικά* νομιμοποιούνται σε μακρά απόσταση. Τα *εμφατικά* τεμάχια δεν γίνονται δεκτά σε περιβάλλοντα με άρνηση οριστικής πρότασης προς το συμπλήρωμα της.

³³ Ακολουθούμε τα παραδείγματα από την Giannakidou, A. Negative...Concord? Natural Language & Linguistic Theory 18, 457–523 (2000). <https://doi.org/10.1023/A:1006477315705>

Το *Negative Concord*, και οι *εμφατικές λέξεις* είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν μόνο σε μικρές προτάσεις και να- προτάσεις:

108. Η Αριάδνη *δεν* είπε ότι είδε *τίποτα* / **ΤΙΠΟΤΑ*. Greek
I Ariadhni *dhen* ipe oti idhe {*tipota*/**TIΠΟΤΑ*}.

109. Η Αριάδνη *δεν* θέλει να δει *κανέναν*. Greek
I Ariadhni *dhen* theli na dhi {*kanenan*/*KANENAN*}

III. Μόνο τα *εμφατικά* εμφανίζονται στα αριστερά του αρνητικού τελεστή:

110. *KANENAN* *δεν* είδα. Greek
KANENAN *dhen* idha.
**Kanenan* *dhen* idha.

Εφαρμόζοντας διάφορα διαγνωστικά τεστ, η Γιαννακίδου (1993) κατέληξε ότι τα μη-εμφατικά αρνητικά στοιχεία είναι *υπαρκτικοί ποσοδείκτες* και όχι *αρνητικοί*. Προτείνει, κατ'επέκτασιν, ότι τα μη-εμφατικά συμπεριφέρονται δυναμικά αφού δεσμεύονται αναφορικά από αναφορικές προτάσεις, όπως και οι *υπαρκτικοί ποσοδείκτες* (*any*). Αντιθέτως, τα *εμφατικά* δεν εμφανίζουν τα χαρακτηριστικά των *υπαρκτικών* αλλά είναι ισχυρά *ποσοδεικτικά* στοιχεία και δεν νομιμοποιούνται εκτός της αρνητικής πρότασης. Χαρακτηρίζει έτσι, τα μη-εμφατικά ως *Affective Polarity Items* (APIs) και τα *εμφατικά* ως *Negative Polarity Items* (NPIs).

Η παραπάνω συζήτηση είναι άκρως σχετική με το θέμα της παρούσας εργασίας – αφού όπως ήδη αναφέρθηκε – θα αναζητήσουμε περιβάλλοντα στα οποία στοιχεία που παραδοσιακά θεωρούνταν αρνητικές λέξεις με την σημασία του NPI, θα συμπεριφέρονται περισσότερο ως *υπαρκτικοί ποσοδείκτες* και θα ομοιάζουν σε κατανομή με τα PPIs. Στη συνέχεια θα διακρίνουμε την *υπαρκτική* από την *καθολική άρνηση*.

Η Υπαρκτική Άρνηση και η Καθολική Άρνηση

Στα προηγούμενα κεφάλαια είδαμε ότι η άρνηση τόσο στα Ελληνικά όσο και στα Αγγλικά μαρκάρεται από δύο βασικά στοιχεία, τους αρνητικούς τελεστές και τις αρνητικές λέξεις. Παράλληλα, ακολουθήσαμε την κατηγοριοποίηση της Γιαννακίδου (2000-), σχετικά με τις αρνητικές λέξεις (*n-words*) των Ελληνικών. Προτού δούμε μερικές ιδιαιτερότητες της πολλαπλής άρνησης στα Ελληνικά, είναι ωφέλιμο να ορίσουμε δύο βασικές έννοιες, την «υπαρκτική άρνηση» και την «καθολική άρνηση». Για την Γιαννακίδου (1993), οι αρνητικές λέξεις χωρίζονται σε *εμφατικές* και *μη-εμφατικές*. Οι *εμφατικές λέξεις* (συνοδεύονται από *επιτονισμό*) διαφέρουν ως προς τις *μη-εμφατικές* σε πολλά επίπεδα. Για την ίδια, η σημαντικότερη διαφορά τους εντοπίζεται στα περιβάλλοντα που μπορεί να νομιμοποιηθεί το καθένα, δηλαδή στην τοπικότητα (*locality*). Μπορούμε να καταλάβουμε την λογική αυτής της διάκρισης στο (111)-(112):

111. Ας πάρουμε **κανένα** καινούριο παιχνίδι στα παιδιά.
112. *Ας πάρουμε **KANENA** καινούριο παιχνίδι στα παιδιά. Greek

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον *ανίσχυρο* (μη-εμφατικό) τύπο αλλά όχι τον *ισχυρό* (εμφατικό) τύπο. Από τα παραπάνω δεδομένα, οδηγείται στη διάκριση των αρνητικών λέξεων σε *ισχυρές* (εμφατικές) και *ανίσχυρες* (μη-εμφατικές). Οι πρώτες είναι εγγένει αρνητικές ενώ οι δεύτερες είναι αυτές που χρησιμοποιούνται σε περιβάλλοντα διπλής ή πολλαπλής άρνησης. Ας δούμε άλλα δύο δεδομένα:

113. Δεν αγόρασα **κανένα** παιχνίδι. **Existential negation**
I didn't buy **any** game(s).
114. Δεν αγόρασα **KANENA** παιχνίδι. **Universal negation**
I bought **no** game(s).

Οι τιμές αληθείας των παραπάνω προτάσεων είναι ισοδύναμες, όπως είναι αναμενόμενο:

113. $\neg x[\text{book}(x) \& \neg \text{bought}(I, x)]$
114. $\neg \#x[\text{book}(x) \& \text{bought}(I, x)]$ Γιαννακίδου (2002)

Η διαφορά στα δεδομένα (113) και (114) έγκειται στην *πραγματολογία*. Οι αρνητικές προτάσεις με εμφατικά έχουν περιορισμένη κατανομή, αφού δεν μπορούν να εκφωνηθούν τυχαία. Ενώ, οι αρνητικές προτάσεις με μη-εμφατικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν πιο ελεύθερα και χωρίς να χρειάζεται προγενέστερο περιεχόμενο (*context*) ή κοινή γνώση του κόσμου (*common ground*). Η πρόταση (114) είναι *πραγματολογικά-ορθή* εφόσον έχουμε αναφερθεί σε ένα ορισμένο παιχνίδι προηγουμένως στην συζήτηση μας. Ενώ, η (113), δεν απαιτεί περιεχόμενο προκειμένου να ερμηνευθεί γραμματικά, αφού είναι *πρόταση διπλής άρνησης* όπως θα δούμε. Έτσι, η Γιαννακίδου καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι *εμφατικές αρνητικές λέξεις* βρίσκονται σε **τοπική σχέση με την άρνηση**, ενώ οι *μη-εμφατικές αρνητικές λέξεις* ερμηνεύονται καταφατικά όπως το ‘*any*’ των αγγλικών. Αυτό το συμπέρασμα θα χρειαστεί να το κρατήσουμε για την τελική ανάλυση του υπό εξέτασιν θέματος μας.

Συνοψίζοντας, η άρνηση είναι δύο ειδών, η **καθολική** και η **υπαρκτική**. Τα *εμφατικά* διέπονται από την καθολική, αφού πολλές φορές ομοιάζουν με τους καθολικούς ποσοδείκτες³⁴, ενώ τα *μη-εμφατικά* διέπονται από την υπαρκτική άρνηση. Μια καθολική αρνητική πρόταση είναι “*μια δήλωση που είναι αληθής, εάν και μόνο αν είναι αληθής για κάθε μεταβλητή εντός ενός δεδομένου τομέα*”. Επομένως, ‘*λογικά*’ είναι ψευδής εάν υπάρχει έστω και μία υπό-περίπτωση που την καθιστά *ψευδή*. Το παράδειγμα στο (115) είναι *ψευδές*, αλλά η άρνηση του στο (116) είναι *αληθής* (αν και φαινομενικά ψευδής). Ωστόσο, η καλύτερη διατύπωση της άρνησης του (115), δίνεται στο (117):

115. **Όλα** τα πουλιά πετούν.
 116. **Κανένα** πουλί δεν πετάει.
 117. **Μερικά** πουλιά δεν πετούν. Greek

Έτσι, η *άρνηση μιας καθολικής πρότασης (Όλα)* είναι λογικά ισοδύναμη με μια *υπαρκτική δήλωση (Μερικά)*:

$\sim(\forall b \in B \mid Q(b))$	\equiv	$\exists b \in B \mid \sim Q(b)$
-----------------------------------	----------	----------------------------------

³⁴Για την συσχέτιση των εμφατικών με τους καθολικούς ποσοδείκτες δείτε Giannakidou, A. Negative...Concord? Natural Language & Linguistic Theory 18, 457–523 (2000).

Με παρόμοιο τρόπο, μια υπαρκτική δήλωση, είναι ψευδής εάν και μόνο εάν, όλες οι μεταβλητές εντός ενός δεδομένου τομέα είναι ψευδείς. Η άρνηση του (118), είναι το (119):

118. *Μερικά* πουλιά είναι μεγαλύτερα από τους ελέφαντες.

119. *Κανένα* πουλί δεν είναι μεγαλύτερο από ελέφαντα.

Έτσι, η άρνηση της υπαρκτικής δήλωσης (*Μερικά*), ισοδυναμεί λογικά με την καθολική δήλωση (Όλα > δεν):

$\sim(\exists b \in B Q(b))$	\equiv	$\forall b \in B \sim Q(b)$
--------------------------------	----------	-------------------------------

Ωστόσο, στην βιβλιογραφία έχει δειχθεί ότι σε κάποιες *Negative Concord* γλώσσες όπως τα Ισπανικά³⁵ και τα Γαλλικά, η ύπαρξη πολλαπλής άρνησης εξάγει συχνά καταφατικές ερμηνείες ή έστω αμφισημίες σχετικά με την εξαγόμενη σημασία. Αυτό μας οδηγεί στο να υποθέτουμε ότι ίσως και τα Ελληνικά μπορεί να έχουν μια τέτοια δομή, στην οποία να εξάγεται μια - αν όχι καταφατική ερμηνεία - έστω αμφίσημη. Όπως θα δούμε παρακάτω, υπάρχουν πράγματι δομές στα Ελληνικά, στις οποίες εξάγονται καταφατικές ερμηνείες σε περιβάλλοντα πολλαπλής άρνησης. Ακόμα, θα προτείνουμε κάποια περιβάλλοντα που θεωρούμε ότι ευνοούν αυτό το φαινόμενο και τα οποία δεν έχουν προβληθεί ιδιαίτερα στην βιβλιογραφία έως σήμερα. Τέτοια περιβάλλοντα είναι τα οι δομές με πολλαπλή άρνηση σε αρνητικές ερωτήσεις (*Neg Questions*).

Ακολουθώντας την κατηγοριοποίηση της Γιαννακίδου (2000-) διακρίνουμε τις αρνητικές λέξεις σε εμφατικές και μη- εμφατικές. Παράλληλα, θεωρούμε αποδεκτή την κατηγοριοποίηση των αρνητικών λέξεων (n-words) της Ελληνικής σε περιεκείμενα που πραγματικά υπάρχει καθολική άρνηση και σε περιβάλλοντα που η άρνηση είναι τελικά υπαρκτική. Μια τέτοια κατηγοριοποίηση αυτομάτως δημιουργεί την ανάγκη για ορισμό των γλωσσικών αυτών δομών στις οποίες μια αρνητική λέξη λειτουργεί υπαρκτικά. Αυτό ακριβώς θα είναι το ζητούμενο μας στην εξέλιξη της εργασίας μας.

³⁵ Paolo Acquaviva, Negation and operator dependencies: Evidence from Italian, *Lingua*, Volume 108, Issues 2–3, 1999, Pages 137-174.

Οι ιδιαιτερότητες της πολλαπλής άρνησης στα Ελληνικά

Η πολλαπλή άρνηση στα Ελληνικά, εμφανίζεται όπως παρατηρήσαμε προηγουμένως με πολλές διαφορετικές εκφάνσεις. Είδαμε ότι είναι ένα πολύπλοκο φαινόμενο με ιδιαίτερη δομή και διττή εξαγόμενη σημασία (τουλάχιστον σε κάποιες γλώσσες). Μπορεί να εξάγουμε ερμηνείες αφενός απλής άρνησης (*negative concord*) και αφετέρου κατάφασης (*double negation*) ανάλογα την κατηγορία στην οποία εντάσσεται η εκάστοτε γλώσσα. Πάραυτα, καταγράψαμε ήδη ένα περιβάλλον, στο οποίο η διπλή άρνηση μας δίνει μια καταφατική ερμηνεία, και αυτό δεν είναι άλλο από την αντίθεση της λεξιλογικής άρνησης. Πάντως, κάτι τέτοιο συμβαίνει και στα Αγγλικά, όπως μπορεί να δει κανείς στα παρακάτω δεδομένα:

120. The exercises were **not difficult**.
121. **Don't** be **ignorant**.
122. You are **not impolite**. English

Στα παρακάτω δεδομένα, μπορούμε να δούμε την λειτουργία των αγγλικών, να εμφανίζεται με ανάλογο τρόπο και στα Ελληνικά. Ως αποτέλεσμα, η αρνητική σημασία καταλήγει να ερμηνεύεται ως καταφατική:

123. **Δεν** θέλεις **τίποτα** να φας;
124. **Δεν** ήρθε **κανένας** στο πάρτι;
125. **Κανένας δεν** μπήκε στο αμάξι μου;
126. **Δεν** πέρασε **κανείς** από το μαγαζί;
127. **Δεν** θέλεις να παραγγείλουμε **τίποτα**;
128. **Πουθενά δεν** βρήκες τσιγάρα; Greek

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στα δεδομένα (123) - (128), η άρνηση αναιρείται και μετατρέπεται ουσιαστικά σε κατάφαση. Αυτή η δομή είναι πιθανή τόσο σε γλώσσες διπλής άρνησης (*Double Negation*) όσο και σε γλώσσες συμφωνίας άρνησης (*Negative Concord*).

Σύμφωνα με την παραπάνω συζήτηση, μπορούμε να προτείνουμε ότι η καταφατική ερμηνεία στις παραπάνω προτάσεις είναι γραμματικό – *αν όχι απαραίτητο* – να εξαχθεί. Στα (129) – (134) παρακάτω δίνουμε τις παραφράσεις των προτάσεων (123) – (128). Σύμφωνα με τις παρακάτω μετατροπές, οι αρνητικές ερωτήσεις ουσιαστικά ερμηνεύονται σε καταφατικές:

129.	Θέλεις κάτι να φας;	
130.	Ήρθε κόσμος στο πάρτι;	
131.	Μπήκε κάποιος στο αμάξι μου;	
132.	Πέρασε κόσμος από το μαγαζί;	
133.	Θέλεις να παραγγείλουμε κάτι ;	
134.	Βρήκες κάπου τσιγάρα;	Greek

Σε τούτη ακριβώς την ερμηνευτική μετατροπή θα στρέψουμε το ενδιαφέρον μας στη συνέχεια, στο *εάν δηλαδή οι αρνητικές ερωτήσεις είναι το κατάλληλο συντακτικό πεδίο για εξαγωγή καταφατικών σημασιών*. Στα παραπάνω δεδομένα, δείξαμε ότι σε δομές με ερωτήσεις είναι πιθανόν μια αρνητική λέξη να ερμηνευθεί ως καταφατική. Με άλλα λόγια, οι αρνητικές λέξεις στα παραπάνω δεδομένα, ίσως να μην ήταν εγγένει αρνητικές αλλά υπαρκτικές.

Ωστόσο, οι αρνητικές ερωτήσεις δεν είναι το μόνο πεδίο που θα προσπαθήσουμε να προτείνουμε ως πεδίο εξαγωγής καταφατικών – υπαρκτικών ερμηνειών. Υπάρχει ίσως και ένα δεύτερο πεδίο που θεωρούμε αντίστοιχης δυναμικής και αυτό είναι η Υποτακτική. Είναι, επομένως, σημαντική η διάκριση υποτακτικής και οριστικής έγκλισης και η διαφορετική κατανομή των αρνητικών λέξεων σε αυτά τα συντακτικά περιβάλλοντα. Για αυτές τις δύο παραδοχές θα βασιστούμε στο γλωσσικό ένστικτο των φυσικών ομιλητών³⁶. Προηγουμένως, όμως, θα εξετάσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά των αρνητικών τελεστών (*negation markers*) της Ελληνικής καθώς και τις σημαντικότερες διαφορές τους.

³⁶ Για τις γραμματικότητες ή μη των δεδομένων που χρησιμοποιήσαμε στο υπόλοιπο της εργασίας βασιστήκαμε σε ερωτηματολόγια που μοιράστηκαν σε φυσικούς ομιλητές της Ελληνικής ηλικίας 17 έως 48 ετών.

II. Διευρύνοντας το πεδίο των *Negative Polarity Items* στα Ελληνικά

Στο εξής, θα στρέψουμε το ενδιαφέρον μας σε δύο άξονες. Αφενός στην μελέτη της προτίμησης των Ελλήνων στην ερμηνεία της πολλαπλής άρνησης ως κατάφαση ή ως απλή άρνηση και αφετέρου στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με τα συντακτικά περιβάλλοντα στα οποία ευνοείται μια καταφατική ή καλύτερα μια υπαρκτική ερμηνεία. Βασιζόμενος σε *προσωπικές παρατηρήσεις, βιβλιογραφικές αναφορές και σε γλωσσικό ερωτηματολόγιο*, θα προσπαθήσουμε να ρίξουμε περισσότερό φως στα δύο ερωτήματα σχετικά με την άρνηση.

Ας θυμηθούμε, όμως πρώτα, τι είδαμε μέχρι τώρα στο προηγούμενο κεφάλαιο. Παρατηρήσαμε, ότι η άρνηση αποτελεί καθολική δομή και απαντάται σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Ενώ, ανάλογα με το αν υπάρχει ή όχι συντακτική νομιμοποίηση της πολλαπλής άρνησης, διακρίνουμε τις γλώσσες σε *Negative Concord* και *Double Negation*. Η πρώτη κατηγορία γλωσσών νομιμοποιεί την ύπαρξη πολλαπλής άρνησης ενδοπροτασιακά, ενώ, η δεύτερη ομάδα δεν νομιμοποιεί συντακτικά άνω του ενός αρνητικούς τελεστές ή αρνητικές λέξεις. Ακόμα, κατά την περιγραφή της άρνησης στα Ελληνικά, διαπιστώσαμε ότι η Ελληνική είναι μια γλώσσα *Negative Concord* – αφού θεωρείται γραμματική η πολλαπλή άρνηση (*μάλιστα χρησιμοποιείται πολύ συχνά*).

Ωστόσο, βασιζόμενοι στις παρατηρήσεις της Γιαννακίδου (1993-) διακρίναμε δύο διαφορετικές κατηγορίες αρνητικών λέξεων, τις *εμφατικές* οι οποίες είναι όμοιες δομικά με τους *καθολικούς ποσοδείκτες*, και τις *μη-εμφατικές* που προσομοιάζουν περισσότερο μάλλον στους *υπαρκτικούς ποσοδείκτες*. Με άλλα λόγια, η εμφάνιση άνω της μιας *μη-εμφατικής* λέξης, δεν αποτελεί πεδίο *Negative Concord*, αφού οι *μη-εμφατικές αρνητικές λέξεις* δεν εμπλέκονται σε περιβάλλοντα NC αλλά σε δομές όχι-εγγένει αρνητικές. Οι *εμφατικές αρνητικές λέξεις*, αντιθέτως, αποτελούν τους καθολικούς ποσοδείκτες και εμπλέκονται στην πολλαπλή άρνηση και στο NC. Τέλος, όπως δείξαμε μέσα από την παράθεση πολλών ερευνών, το περικείμενο φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην εξαγωγή ερμηνειών αλλά και στην νομιμοποίηση ή όχι πολλαπλής άρνησης με *εμφατικές* ή *μη εμφατικές* λέξεις.

Το ενδιαφέρον της συζήτησής μας θα στραφεί στην επιβεβαίωση ή όχι, της παραπάνω πρότασης. Έτσι, θα χρησιμοποιήσουμε τις *αρνητικές λέξεις* σε περιβάλλοντα που μπορεί να εξαχθεί μια αρνητική είτε μια καταφατική ερμηνεία και θα προσπαθήσουμε να δούμε εάν οι συμμετέχοντες επηρεάστηκαν ή όχι από το περιεχόμενο. Ωστόσο, πρώτα θα δούμε κάποιες σημαντικές συντακτικές δομές - *απαραίτητες για την κατανόηση της έρευνας μας* - την κατανομή των συμπληρωματικών δεικτών 'οτι' / 'να', και τις διαφορές του 'δεν' από το 'μην'. Τέλος, θα συζητήσουμε για την πολύ ενδιαφέρουσα δομή των *αρνητικών ερωτήσεων*.

Μετά το τέλος της συζήτησης για τους συμπληρωματικούς δείκτες και τις διαφορές τους ως προς την συντακτική δομή που επιτρέπουν, ακολουθεί η μελέτη των βασικών αρνητικών τελεστών και η διάκριση των περιβαλλόντων εμφάνισης τους.

Σε συνέχεια των παραπάνω, ακολουθεί η ανάλυση των ελληνικών και ξενόγλωσσων αρνητικών ερωτήσεων και δίνονται ορισμένες διακριτικές διαφορές αλλά και χαρακτηριστικές ομοιότητες διαγλωσσικά.

Επιπλέον, έπεται η ερευνητική μας προσπάθεια, στην οποία δίνουμε μια σύνοψη των δεδομένων που χρησιμοποιήσαμε στην έρευνα. Ταυτόχρονα, ακολουθεί η συζήτηση για τα αποτελέσματα της έρευνας καθώς και οι πιθανές γενικεύσεις που εξάγονται από την μελέτη μας. Ενώ, θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε τα αποτελέσματα μας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να δώσουμε κάποιες προβλέψεις για τα ελληνικά αλλά και για όλες τις γλώσσες που εντάσσονται στην γενικότερη κατηγορία των Negative Concord γλωσσών. Προφανώς, αυτές οι γενικεύσεις υπόκεινται σε περαιτέρω μελέτη και σε καμία περίπτωση δεν είναι κατηγορηματικές – αποτελούν μια προσπάθεια διεύρυνσης του πεδίου που εντοπίζουμε ιδιαιτερότητες σχετικά με την παραδοσιακή θεωρία του Negative Concord και της γενικότερης συζήτησης.

Τέλος, δίνονται οι πίνακες (*Appendixes*) με τα δεδομένα που χρησιμοποιήσαμε στο ερωτηματολόγιο μας, καθώς και οι βιβλιογραφικές παραπομπές.

Οι διαφορές των Συμπληρωματικών Δεικτών ‘οτι’ και ‘να’

Παραδοσιακά, οι εγκλίσεις στην Ελληνική είναι τρεις. Η **οριστική** (*indicative*), η οποία εκφράζει το πραγματικό ή το αντίθετό του, η **υποτακτική** (*subjunctive*), η οποία εκφράζει επιθυμία ή βούληση και η **προστακτική** (*imperative*), η οποία εκφράζει διαταγή, ευχή ή απαίτηση. Την ίδια στιγμή, τα ελληνικά δεν έχουν απαρέμφατα³⁷. Οι εγκλίσεις στα Ελληνικά (*οριστική, υποτακτική, προστακτική*), εκφράζονται με παρεμφατικές δομές. Συγκεκριμένα, η υποτακτική έγκλιση, χτίζεται με το στοιχείο /na/ και το ρήμα σε πλήρη κλιτική μορφολογία. Ενώ, όπως προτείνουν οι Αλεξιάδου & Αναγνωστοπούλου (2000)³² η δομή με **να + ρήμα** αποτελεί το ελληνικό αντίστοιχο των αγγλικών απαρεμφάτων, όπως φαίνεται στο (135):

- 135.** Θέλω **να** φύγεις. Greek
- thelo **na** fijis
want-1sg subj go-2sg
'I want you to go.'

Αλεξιάδου & Αναγνωστοπούλου (2000)³²

Η Υποτακτική διακρίνεται κυρίως λόγω των συμπληρωματικών δεικτών της. Κατά κανόνα, εισάγεται με τον ΣΔ (*για*) ‘να’. Ωστόσο, η Υποτακτική εκφράζεται και με το ‘ας’ και το ‘αν’. Ας δούμε τα παραδείγματα στο (136), από την Γιαννακίδου (1995)³³ :

- 136.** **Να** φύγει / **Ας** φύγει / **Αν** φύγει Greek
- na** fiji / **as** fiji / **an** fiji / *fiji
na go-perf-pres / as / an
He may go / Let him go / If he goes

Γιαννακίδου (1995)¹⁸

³⁷ Alexiadou, A. & Anagnostopoulou, E. (2000). Greek syntax: A principles and parameters perspective. *Journal of Greek Linguistics*, 1, 171–222.

Η υποτακτική στα Ελληνικά έχει ένα κοινό χαρακτηριστικό με πολλές άλλες Ευρωπαϊκές γλώσσες. Αρχικά, επιλέγεται σε εγκιβωτισμένες προτάσεις από συγκεκριμένες ομάδες κατηγορημάτων, τα οποία ορίζονται ως *μη-ρεαλιστικά (irrealis)*. Έτσι, με Υποτακτική συντάσσονται ρήματα όπως τα παρακάτω:

137. Ρήματα που συντάσσονται με Υποτακτική:

- A. Ρήματα επιθυμίας:** *θέλω, ελπίζω, σκοπεύω.*
- B. Ρήματα οδηγίων:** *διατάζω, συμβουλεύω, προτείνω, παρακαλώ.*
- Γ. Ρήματα δεοντικά:** *πρέπει, είναι πιθανόν, είναι αναγκαίο.*
- Δ. Ρήματα φόβου:** *φοβάμαι, διστάζω.*
- Ε. Ρήματα άδειας:** *επιτρέπω, απαγορεύω.*
- Ζ. Ρήματα άρνησης:** *αποφεύγω, αρνούμαι.*

Γιαννακίδου (1995)³⁸

Είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ότι συμπλήρωμα με Υποτακτική επιλέγουν οι αρνητικές δομές και οι δομές με ερώτηση. Προτού συζητήσουμε για τις διαφορές του 'ότι' και του 'να', ας δούμε τα ρήματα που συντάσσονται με την Οριστική έγκλιση. Οι δείκτες που εισάγουν προτάσεις με Οριστική έγκλιση είναι το 'ότι' και το 'που'. Τα ρήματα στο (138), αποτελούν τα κατηγορήματα που συντάσσονται με Οριστική:

138. Ρήματα που συντάσσονται με Οριστική:

- A. Ρήματα βεβαίωσης:** *λέω, διαβάζω, ισχυρίζομαι.*
- B. Ρήματα φαντασίας:** *ονειρεύομαι, φαντάζομαι..*
- Γ. Ρήματα επιστημικά:** *πιστεύω, νομίζω.*
- Δ. Ρήματα ψυχικού πάθους:** *χαίρομαι, γνωρίζω, μετανιώνω.*
- Ε. Ρήματα ημι-ψυχικού πάθους:** *ανακαλύπτω, θυμάμαι.*

Γιαννακίδου (1995)³⁹

³⁸ Giannakidou, A., 1995. Subjunctive, habituality and negative polarity. In Mandy Simons, and Teresa Galloway (eds). *Semantics and Linguistic Theory (SALT) V*, CLC Publications, Cornell University, Ithaca, NY. 94-112.

³⁹ Giannakidou, A., 1995. Subjunctive, habituality and negative polarity. In Mandy Simons, and Teresa Galloway (eds). *Semantics and Linguistic Theory (SALT) V*, CLC Publications, Cornell University, Ithaca, NY. 94-112.

Στα παρακάτω παραδείγματα, μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα ότι η υποτακτική συντάσσεται κυρίως με δομές που νομιμοποιούνται με την **άρνηση** και την **ερώτηση**:

139.	Νομίζω *να φύγει / ότι θα φύγει ο αδερφός μου.	Greek
	I think that my brother will leave.	English
140.	Δεν νομίζω να φύγει ο αδερφός μου.	Greek
	I don't think that my brother will leave.	English
141.	Ξέρω *να ήρθε / ότι ήρθε ο διευθυντής.	Greek
	I know that the manager came.	English
142.	Ξέρεις να / ότι ήρθε ο διευθυντής;	Greek
	Do you know that the manager came?	English

Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι η υποτακτική (να) είναι ιδιαίτερα παραγωγική σε δομές με *ερωτηματική* ή *αρνητική* δομή. Στο (139), είναι αντιγραμματικό να χρησιμοποιήσουμε την υποτακτική έγκλιση αλλά γραμματικό να χρησιμοποιήσουμε τον σύνδεσμο 'ότι', δηλαδή *οριστική*. Αυτό συμβαίνει γιατί τα ρήματα εξάρτησης είναι ρήματα τα οποία είναι *γνωστικά* και συνήθως επιλέγουν την οριστική έγκλιση (ότι) ως συμπλήρωμα τους.

Παρόλο που το (142), φαίνεται να νομιμοποιεί ταυτόχρονα την οριστική και την υποτακτική, οι δύο εγκλίσεις δεν έχουν ακριβώς την ίδια σημασία. Στην υποτακτική δομή, η ερώτηση υπερέχει του δείκτη να, ενώ στην οριστική δομή, ο δείκτης ότι υπερέχει της ερώτησης. Ας δούμε την διαφορά παρακάτω:

87 (A) : <u>Ερώτηση</u> [Ξέρεις αν ήρθε ο διευθυντής;]	Υποτακτική
87 (B) : <u>Ερώτηση</u> [Το ξέρεις] [ότι ήρθε ο διευθυντής;]	Οριστική

Για την Γιαννακίδου (1995)⁴⁰, όλα τα περιβάλλοντα που νομιμοποιούν την υποτακτική έγκλιση είναι περιβάλλοντα μη-αληθειακά (*non-veridical environments*), ενώ όπως είδαμε παραπάνω η οριστική συνδυάζεται με αληθειακά περιβάλλοντα (*veridical*). Βέβαια, είδαμε προηγουμένως πως το ‘ότι’ και το ‘να’ μπορούν να νομιμοποιηθούν σε παρόμοια συντακτικά περιβάλλοντα. Επομένως, δεν θα μπορούσαμε να πούμε πως βρίσκονται μεταξύ τους σε *συμπληρωματική κατανομή*. Ας θυμηθούμε εδώ μερικές βασικές διαφορές των emphaticών αρνητικών λέξεων (NPIs) και των μη-emphaticών αρνητικών λέξεων (APIs). Είδαμε⁴¹, στο (106) προηγουμένως, ότι τα μη-emphaticά, αλλά όχι τα emphaticά, νομιμοποιούνται σε *περιβάλλοντα νησίδων*:

106. Δεν πρόδωσα μυστικά [που εξέθεσαν {*κανέναν*/**KANENAN*}]

Dhen prodhosa mistika [pu eksethesan {*kanenan*/**KANENAN*}] Greek

I didn't reveal secrets that exposed anybody. English

Ακόμα, είδαμε ότι μόνο τα μη-emphaticά νομιμοποιούνται σε μακρά απόσταση. Τα emphaticά τεμάχια δεν γίνονται δεκτά σε περιβάλλοντα με άρνηση οριστικής πρότασης προς το συμπλήρωμα της. Το Negative Concord και οι emphaticές λέξεις είναι πιθανό να χρησιμοποιηθούν μόνο σε μικρές προτάσεις και να - προτάσεις:

143. Η Αριάδνη *δεν* είπε ότι είδε *τίποτα* / **ΤΙΠΟΤΑ*.

I Ariadhni *dhen* ipe oti idhe {*tipota*/**TIΠΟΤΑ*}.

144. Η Αριάδνη *δεν* θέλει να δει *κανέναν*.

I Ariadhni *dhen* theli na dhi {*kanenan*/*KANENAN*} Greek

Τέλος, βλέπουμε στο (145) ότι μονάχα τα emphaticά εμφανίζονται στα αριστερά του αρνητικού τελεστή:

145. *KANENAN* *δεν* είδα.

KANENAN *dhen* idha. Greek

⁴⁰ Giannakidou, Anastasia. (1995). Subjunctive, Habituality and Negative Polarity Items. *Semantics and Linguistic Theory*. 5. 10.3765/salt.v0i0.2703.

⁴¹ Ακολουθούμε τα παραδείγματα από την Giannakidou, A. Negative...Concord? *Natural Language & Linguistic Theory* 18, 457–523 (2000). <https://doi.org/10.1023/A:1006477315705>

Οι διαφορές των αρνητικών τελεστών δε(ν), μη(ν), όχι

Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί αρνητικοί τελεστές⁴² στα Ελληνικά, το δε(ν), το μη(ν) και το όχι. Διαφέρουν μεταξύ τους τόσο σε επίπεδο μορφολογίας όσο και συντακτικής κατανομής. Ας δούμε κάποια δεδομένα παρακάτω:

146.	Ο Κώστας [δεν πάει στο γυμναστήριο.]	
147.	*Ο Κώστας [όχι πάει στο γυμναστήριο.]	
148.	Ο Κώστας (να) [μη πάει στο γυμναστήριο (καλύτερα).]	
149.	Ο Κώστας [να μην πάει στο γυμναστήριο.]	
150.	*Ο Κώστας [να δεν πάει στο γυμναστήριο.]	
151.	*Ο Κώστας [να όχι πάει στο γυμναστήριο.]	
152.	Όχι στο πρόσωπο!	
153.	Μη στο πρόσωπο!	
154.	*Δεν στο πρόσωπο!	Greek

Μελετώντας τα ανωτέρω δεδομένα, μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι όπως φαίνεται στα (146) και (148), το 'δεν' και το 'μην' μπορούν υπό κατάλληλες συνθήκες να νομιμοποιηθούν στις ίδιες συντακτικές δομές. Ωστόσο, σύμφωνα με την παραδοσιακή γραμματική, γνωρίζουμε ότι η Οριστική προτιμάει την άρνηση 'δεν'. Αυτό φαίνεται αφού χρειάστηκε να προσθέσουμε σε παρενθέσεις υποβοηθητικά λεξικά τεμάχια ώστε να κατανοήσουμε το περιεχόμενο στο οποίο το 'να' είναι ορθό. Πάντως και χωρίς αυτά το (148), είναι γραμματικό στα Ελληνικά. Πάντως, στην ίδια δομή, το 'όχι' δεν μπορεί να είναι γραμματικό. Επιπλέον, στο (149), που έχουμε μια συμπληρωματική φράση με Υποτακτική, ο σύνδεσμος 'να' επιλέγει μόνο τον αρνητικό τελεστή 'μην'. Και αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί κανόνα αφού η άρνηση της υποτακτικής είναι πάντα το 'μην'. Τέλος, στο (152) και (153), που έχουμε ένα συντακτικό περιβάλλον με διαταγή άρα υποτακτική, βλέπουμε ότι νομιμοποιείται τόσο το 'όχι' όσο και το 'μη'. Ωστόσο, πρέπει να παρατηρήσουμε την απουσία ρημάτων.

⁴² Για τον Βελούδη (1982), υπάρχει και τέταρτος αρνητικός τελεστής, το /mi/. Στην παρούσα ωστόσο, έρευνα δεν αλλάζει τα δεδομένα μας.

Πάντως, σε περιβάλλοντα όπως το (152) - (154), το 'δεν' είναι αντιγραμματικό και αυτό δείχνει για το 'δεν' ότι είναι η άρνηση που νομιμοποιείται – σχεδόν πάντα – από την οριστική έγκλιση. Ας μελετήσουμε και τα παρακάτω παραδείγματα:

155.	Όχι φωνές!	
156.	*Μη φωνές!	
157.	*Δεν φωνές!	
158.	Όχι σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές.	
159.	*Δεν σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές.	
160.	*Μην σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές.	
161.	Μην φωνάζετε (εδώ μέσα)!	
162.	Δεν φωνάζουμε (εδώ μέσα)!	Greek

Εξετάζοντας τις παραπάνω δομές, παρατηρούμε ότι υπάρχει μια προφανής συντακτική επαφή ανάμεσα στο 'δεν' και στο 'μην'. Το 'όχι' μπορεί αν εμφανιστεί σε συντακτικές δομές χωρίς ρήμα. Τα 'δεν' και 'μην' όμως χρειάζονται ρήμα για να χρησιμοποιηθούν γραμματικά. Ενώ, και τα δύο εμφανίζονται σε προ-ρηματική θέση. Στην συνέχεια⁴³ θα στρέψουμε το ενδιαφέρον μας στους δύο αρνητικούς δείκτες, 'δεν' και 'μην'.

Είδαμε στην αρχή αυτής της ενότητας ότι το 'μην' συνοδεύει συχνότερα τον δείκτη 'να-', και την πρόταση σε υποτακτική, ενώ το 'δεν' αποτελεί αρνητικό στοιχείο της οριστικής έγκλισης. Ας δούμε μερικά ακόμα δεδομένα με τους δύο αρνητικούς δείκτες:

163.	Δεν μπήκε κανένας / KANENAS πελάτης.
Neg any customer entered / No customer entered.
164.	Να μην μπει κανένας / * KANENAS πελάτης.
Any customer should enter / No customer should enter.
165.	* Κανένας / * KANENAS μπαίνει στο μαγαζί.
*Anyone / No one enter the shop.

⁴³ Σε αυτό το σημείο καθώς και στα προηγούμενα παραδείγματα ακολουθούμε την λογική και τις παρατηρήσεις του Veloudis, Ioannis. (1982). Negation in modern Greek. Ωστόσο, τα παραδείγματα είναι δικά μας.

166. **Κανένας / ΚΑΝΕΝΑΣ μην / δεν* μπαίνει στο μαγαζί!
*Anyone / *No one do not enter the shop!
167. Να έμπαινε *κανένας / *ΚΑΝΕΝΑΣ* στο μαγαζί (καλά θα ήταν).
I wish anyone / *no one entered the shop.
168. *Δεν* πηγαίνει (και) *ποτέ / ΠΟΤΕ* για ποδόσφαιρο.
He do not ever / *never plays football.
169. (Μα) να *μην* τρώτε *ποτέ / ΠΟΤΕ* υγιεινό φαγητό.
To not ever / *never eat healthy food.

Greek

Προτού συζητήσουμε τα δεδομένα στα (163) – (169), καλό είναι να θυμηθούμε την συζήτηση για την κατανομή των *εμφατικών (Negative Polarity Items)* και *μη-εμφατικών (Affective Polarity Items)* αρνητικών λέξεων. Τα *εμφατικά στοιχεία (ΚΑΝΕΝΑΣ)* είναι εγγένει αρνητικά και εμπλέκονται στο *Negative Concord*. Ενώ, είδαμε τους λόγους για τους οποίους τα *μη-εμφατικά (κανένας)* αποτελούν υπαρκτικούς ποσοδείκτες (Existential Quantifiers).

Στο (163), μπορούμε να εξάγουμε δύο ερμηνείες, αφενός την υπαρξιακή και αφετέρου την καθολική άρνηση. Μπορεί να μην μπήκε κάποιος *γενικά πελάτης*, ή, μπορεί να μη μπήκε για παράδειγμα κάποιος *συγκεκριμένος πελάτης*. Ενώ, στο (165), βλέπουμε ότι τα αρνητικά λεξικά στοιχεία, δεν μπορούν να νομιμοποιηθούν σε θέση Υποκειμένου. Αν προσθέταμε το ‘*μην*’ ή το ‘*δεν*’, όπως στο (164), τότε θα είχαμε να κάνουμε με περιβάλλον υποτακτικής έγκλισης στην περίπτωση του ‘*μην*’. Ωστόσο, στην περίπτωση του ‘*δεν*’, είναι μάλλον περιβάλλον NC αφού έχουμε οριστική έγκλιση. Έτσι, και στις δύο περιπτώσεις το /ΚΑΝΕΝΑΣ/ θα νομιμοποιούνταν ως Υποκείμενο, δίνοντας μας αρνητικό νόημα. Ενώ, σε αυτήν την περίπτωση το NPI βρίσκεται πριν τον αρνητικό τελεστή. Στο (164), έχουμε ένα μη-εμφατικό το οποίο νομιμοποιείται ως *υπαρξιακό*. Στο (168), βλέπουμε την νομιμοποίηση τόσο του *εμφατικού* όσο και του *μη-εμφατικού*. Σύμφωνα με την προηγούμενη συζήτηση, έχουμε μάλλον να κάνουμε με ένα *no-veridical* περιβάλλον. Το (169), αποτελεί περιβάλλον με υποτακτική έγκλιση, επομένως νομιμοποιείται τόσο το *εμφατικό αρνητικό στοιχείο* όσο και το *μη-εμφατικό*. Ας κρατήσουμε την παρατήρηση αυτή σχετικά με την υποτακτική.

Τα δεδομένα στο (163) – (169), μας δείχνουν ότι το ‘δεν’ και το ‘μην’ εμφανίζουν πολλές ομοιότητες όσον αφορά την κατανομή τους και την συντακτική τους νομιμοποίηση. Είδαμε, προηγουμένως, ότι εμφανίζουν μια πολύ σημαντική διαφορά – το ότι νομιμοποιούνται σε διαφορετικά *εγκλιτικά περιβάλλοντα*. Ας δούμε τα δεδομένα παρακάτω:

170. Ο Γιώργος είπε [οτι *δεν* ψήφισε ?*κανέναν* / *KANENAN*].

171. Ο Γιώργος ήθελε [να *μην* ψηφίσει *κανένα* / **KANENA*]. Greek

Στο (170), έχουμε ένα περιβάλλον με οριστική έγκλιση, και με ένα λεκτικό ρήμα. Ενώ, ο συμπληρωματικός δείκτης είναι το ‘οτι-’. Η πιο πιθανή νομιμοποίηση σε αυτήν το συντακτική δομή είναι το *εμφατικό αρνητικό στοιχείο*, καθώς μάλλον πρόκειται για περιβάλλον που μοιάζει NC. Στο (171), αντιθέτως, νομιμοποιείται το *μη-εμφατικό / κανένα/* καθώς είναι περιβάλλον *υπαρκτικής άρνησης*. Η παραπάνω παρατήρηση γίνεται ευκολότερα κατανοητή αν συνεχίσουμε την πρόταση, όπως φαίνεται στα (172) και (173) αντίστοιχα:

172. Ο Γιώργος είπε [οτι *δεν* ψήφισε *κανέναν/KANENAN*] *αλλά τελικά ψήφισε τον Κώστα.*

173. Ο Γιώργος *δεν* ήθελε [να ψηφίσει *κανένα/ *KANENA*] *αλλά τελικά ψήφισε τον Κώστα.*

Στο (172), αν εξαιρέσουμε την περίπτωση ο ‘*Γιώργος να είναι ψεύτης*’, τότε αποδεχόμαστε ευκολότερα την εκδοχή του *εμφατικού αρνητικού στοιχείου (NPI)*. Αυτό συμβαίνει, γιατί έχουμε ένα *λεκτικό κατηγορημα* και *οριστική έγκλιση*. Με άλλα λόγια, ίσως έχουμε ένα περιβάλλον *NC*, στο οποίο εξάγεται η αρνητική σημασία. Έτσι, το *εμφατικό* υπερέχει της άρνησης.

Τέλος, στο (173), είναι εύκολο να αντιληφθούμε ότι *δεν* πρόκειται για περιβάλλον *NC*, αφού έχουμε *υποτακτική έγκλιση* και μάλλον *no-veridical* περιβάλλον. Ακόμα, η ύπαρξη *μη-εμφατικού αρνητικού στοιχείου (API)* είναι δεδομένη αφού η άρνηση υπερέχει του *μη-εμφατικού στοιχείου* και τίθεται εκτός της εγκιβωτισμένης πρότασης. Ενώ, θα ήταν παράβλεψη να μην τονίσουμε ότι σε αυτές τις προτάσεις επιδρούν και άλλοι σημασιο-συντακτικοί παράγοντες, όπως είναι για παράδειγμα η οπτική (*aspect*).

Παρακάτω, θα δούμε ένα επιπλέον συντακτικό περιβάλλον, το οποίο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά την κατανομή των *εμφατικών* ή *μη-εμφατικών* αρνητικών στοιχείων στα Ελληνικά. Αυτό το περιβάλλον παρουσιάζεται στο (174):

174. Δεν πήγατε *ποτέ* / *ΠΟΤΕ* για καφέ μαζί; Greek

Didn't you ever /*never had a coffee together? English

Το περιβάλλον για το οποίο γίνεται λόγος δεν είναι άλλο από τις *αρνητικές ερωτήσεις* οι οποίες θα μονοπωλήσουν το υπόλοιπο της εργασίας μας. Ας ξεκινήσουμε λίγο ανάποδα, συζητώντας σχετικά με την δομή του αγγλικού παραδείγματος. Όπως είναι γνωστό, στα Αγγλικά, η διπλή άρνηση είναι αντιγραμματική. Έτσι, η μοναδική γραμματική επιλογή είναι η επιλογή του *'ever'*, δηλαδή το αγγλικό αντίστοιχο του ελληνικού *'καποτε'*. Ας θυμηθούμε τις διαφορές του *'nothing'* και του *'any'* που είδαμε στην εισαγωγική – διαγλωσσική μας συζήτηση. Ανάλογα με εκείνα τα δεδομένα, εδώ στην αρνητική ερώτηση, φαίνεται να προτιμάται το υπαρκτικό και όχι το καθολικό – αρνητικό στοιχείο. Σύμφωνα με την παραδοσιακή θεωρία του *Negative Concord*, η διπλή άρνηση στα Ελληνικά, θα σήμαινε απλά άρνηση και τίποτα περισσότερο. Όμως, στο (174), μια μόνο ερμηνεία εξάγεται και αυτή δεν είναι η αρνητική, αλλά η καταφατική στο (175) – όπως ακριβώς συνέβη και στα Αγγλικά (βλ.173). Παρατηρούμε μια τέτοια ιδιαιτερότητα, διότι η ερώτηση δεν είναι εγγενώς - αρνητική. Το *'ποτέ'* εδώ δεν είναι το εμφατικό αρνητικό στοιχείο (ΠΟΤΕ), αλλά το υπαρκτικό (ποτέ). Έτσι, η παραπάνω ερώτηση, θα μπορούσε να αναδιαμορφωθεί ως εξής και να μας εξάγει ακριβώς την ίδια ερμηνεία με την αρνητική ερώτηση:

175. Πήγατε *κάποτε* για καφέ μαζί; Greek

Didn't you ever have a coffee together? English

Βρισκόμαστε έτσι, πιο κοντά στο να δείξουμε άλλο ένα συντακτικό περιβάλλον, στο οποίο η καθολική άρνηση και το NC δεν επενεργούν. Αυτό ακριβώς θα αποτελέσει το αντικείμενο της περαιτέρω εργασίας μας – εάν δηλαδή οι αρνητικές ερωτήσεις έχουν να δώσουν προσθήκες στην συζήτηση για την άρνηση στα ελληνικά και κατά πόσο αυτή είναι πράγματι πολλαπλή. Ας αναλύσουμε τις αρνητικές ερωτήσεις λίγο καλύτερα.

Οι αρνητικές ερωτήσεις

Για τον Jones (1999)⁴⁴, υπάρχουν δύο συστήματα απαντήσεων στις αρνητικές ερωτήσεις, το σύστημα που βασίζεται στην *πραγματικότητα*, αλλιώς *truth-based* και το σύστημα που βασίζεται στην *πόλωση* ή *polarity-based*. Ας δούμε τα παρακάτω παραδείγματα, τα οποία είναι από τον Holmberg (2013)⁴⁵, για να καταλάβουμε την κατηγοριοποίηση των απαντήσεων σε αρνητικές ερωτήσεις:

176.	<u>Ερώτηση:</u>	Kimi tukarete <i>nai</i> ?
you tired NEG
'Are you not tired?'	
177.	<u>Απάντηση:</u>	`Un, tukarete nai.
yes tired NEG
'Yes, I'm not tired.'	Japanese
178.	<u>Ερώτηση:</u>	Are you <i>not</i> tired?	
179.	<u>Απάντηση:</u>	No , I'm not tired.	English

Στο ***truth-based* σύστημα**, το οποίο παρατηρείται σε γλώσσες όπως τα Ιαπωνικά, όταν επιβεβαιώνει κάποιος μια αρνητική ερώτηση χρησιμοποιεί το θετικό στοιχείο (*un – yes*) που χρησιμοποιείται και στις καταφατικές ερωτήσεις, όπως μπορεί να φανεί από το (176) – (177). Η καταφατική επομένως απάντηση επιβεβαιώνει την αρνητική ερώτηση.

Στο ***polarity-based* σύστημα**, το οποίο παρατηρείται σε γλώσσες όπως τα Αγγλικά, οι ομιλητές χρησιμοποιούν το στοιχείο (*no*) που χρησιμοποιούν όταν αρνούνται καταφατικές προτάσεις, όπως μπορούμε να δούμε στο (178) – (179). Επομένως, σε αντίθεση με τα Ιαπωνικά, στα Αγγλικά, επιβεβαιώνουμε την αρνητική ερώτηση με αρνητική απάντηση.

⁴⁴ W. J. Jones (1999). *Images of Language: Six Essays on German Attitudes to European Languages from 1500 to 1800*. John Benjamins Publishing Company.

⁴⁵ Holmberg A, (2013). *The syntax of negative questions and their answers* in Proceedings of GLOW in Asia IX.

Οι αρνητικές ερωτήσεις στα Ελληνικά

Τα Ελληνικά σε αντίθεση με την κατηγοριοποίηση που είδαμε στην παραπάνω ενότητα πιστεύουμε ότι δέχονται και τους δύο τύπους απαντήσεων σε αρνητικές ερωτήσεις αρκεί να αναζητήσουμε τα κατάλληλα περικείμενα. Ας δούμε τα δεδομένα στο (184), που μοιάζουν με τα προηγούμενα παραδείγματα από τα Ιαπωνικά και τα Αγγλικά:

- 184.** Ερώτηση: **Δεν** είσαι κουρασμένος;
- a. Απάντηση 1^η: Όχι, δεν είμαι.
- b. Απάντηση 2^η: *Όχι, είμαι.
- c. Απάντηση 3^η: Ναι, είμαι.
- d. Απάντηση 4^η: *Nαι, δεν είμαι. Greek

Στα Ελληνικά, σε δομές με αρνητική ερώτηση, συνήθως οι επιτρεπόμενες απαντήσεις μοιάζουν με αυτές του τύπου *polarity-based*, δηλαδή επιλέγουν το στοιχείο ανάλογο με το πρόσημο της απάντησης (Όχι, δεν είμαι / Ναι, είμαι). Ωστόσο, υπάρχουν δομές, όπως το (184d), το οποίο ίσως γίνεται αποδεκτό ως απάντηση, αν αλλάξουμε λίγο την ερώτηση:

- 185.** Ερώτηση: Καλά, δούλευες όλη μέρα και **δεν** είσαι κουρασμένος;
- a. Απάντηση 1^η: Ναι, είμαι.
- b. Απάντηση 2^η: Όχι, δεν είμαι.
- c. Απάντηση 3^η: Ναι, δεν είμαι.
- d. Απάντηση 4^η: Όχι, είμαι. Greek

Στο (185), ενδέχεται να δεχτούμε ως απαντήσεις στην αρνητική ερώτηση όλες τις πιθανές δομές στο (185a) – (185d). Οι πρώτες δύο δομές απαντήσεων ομοιάζουν με το σύστημα της Αγγλικής αφού το στοιχείο επιλέγεται από την ποιότητα της απάντησης (Ναι, είμαι / Όχι, δεν είμαι).

Ωστόσο, τα (185c) & (186d) είναι ιδιαιτέρως διαφορετικά καθώς με θετικό στοιχείο δίνεται αρνητική απάντηση και με αρνητικό στοιχείο δίνεται θετική απάντηση, αντίστοιχα. Βλέπουμε, συνεπώς ότι σε κατάλληλα περιβάλλοντα τα Ελληνικά, δέχονται ως απαντήσεις⁴⁶ αρνητικών ερωτήσεων δομές που ομοιάζουν σε εκείνες των Ιαπωνικών και των Αγγλικών.

Θα μπορούσαμε έτσι να θεωρήσουμε ότι η κατηγοριοποίηση του Jones (1999) σχετικά με την δομή των απαντήσεων σε αρνητικές ερωτήσεις, δεν ισχύει για τα Ελληνικά. Κάτι τέτοιο στηρίζεται περισσότερο από τα παρακάτω δεδομένα:

186. Ερώτηση: **Δεν** είπατε ότι **δε** θα πάτε **πουθενά**;

a. Απάντηση 1^η: *Όχι, δε θα πάμε.

b. Απάντηση 2^η: *Nαι, θα πάμε.

c. Απάντηση 3^η: Ναι, δε θα πάμε.

d. Απάντηση 4^η: Όχι, θα πάμε.

Greek

Στο (186) παραπάνω αλλά και στο ακόλουθο (187), γίνεται το αντίθετο από εκείνο που είδαμε ότι συμβαίνει στις *polarity-based* γλώσσες, αφού γραμματικά θεωρούνται μόνο τα δεδομένα που το στοιχείο 'ναι' ή 'όχι' δεν συμφωνεί με την απάντηση.

187. Ερώτηση: **Δεν** αποφασίσατε να **μην** πάτε **πουθενά**;

e. Απάντηση 1^η: *Όχι, δε θα πάμε.

f. Απάντηση 2^η: *Nαι, θα πάμε.

g. Απάντηση 3^η: Όχι, θα πάμε.

h. Απάντηση 4^η: Ναι, δε θα πάμε.

Greek

⁴⁶ Βέβαια, ίσως σε μια τέτοια δομή αρνητικής ερώτησης, το θετικό στοιχείο της απάντησης να δίνεται για την πρώτη ερώτηση (*δούλευες όλη μέρα*) και το αρνητικό στοιχείο για την δεύτερη ερώτηση (*είσαι κουρασμένος*).

Αξίζει να σημειωθεί εδώ, ότι το (186) και το (187), παραπάνω, εμφανίζουν όμοια συμπεριφορά όσον αφορά τις αρνητικές ερωτήσεις παρόλο που είναι διαφορετικής συντακτικής δομής. Το πρώτο είναι δομή με οριστική και ότι- πρόταση, ενώ το δεύτερο είναι δομή με υποτακτική και να- πρόταση. Επίσης, έχουμε διαφορετικούς αρνητικούς τελεστές (δεν – μην). Πρέπει να κρατήσουμε αυτήν την σημαντική ομοιότητα για τις δομές με διαφορετική έγκλιση για την μετέπειτα συζήτηση μας. Ας δούμε μερικά ακόμα δεδομένα:

- 188.** Ερώτηση: **Δεν** μου είπατε να **μην** καλέσω **κανέναν**;
- i. Απάντηση 1^η: *Όχι, δε θέλουμε κανέναν.
- j. Απάντηση 2^η: *Ναι, θέλαμε να καλέσεις μερικούς.
- k. Απάντηση 3^η: Όχι, θέλαμε να καλέσεις μερικούς.
- l. Απάντηση 4^η: Ναι, δε θέλουμε κανέναν. Greek

- 189.** Ερώτηση: **Δεν** υποσχεθήκατε ότι **δεν** θα ξαναπάτε εκεί;
- m. Απάντηση 1^η: *Όχι, δε θα ξαναπάμε.
- n. Απάντηση 2^η: *Ναι, θα ξαναπάμε.
- o. Απάντηση 3^η: Όχι, θα ξαναπάμε.
- p. Απάντηση 4^η: Ναι, δε θα ξαναπάμε. Greek

Αναλύοντας τα δεδομένα στο (188) – (189), μπορούμε να κάνουμε κάποιες γενικεύσεις σχετικά με την δομή των απαντήσεων σε αρνητικές ερωτήσεις για τα Ελληνικά. Αρχικά, είδαμε ότι είναι δυνατόν, να δώσουμε απαντήσεις με *αρνητικό στοιχείο + καταφατική πρόταση* αλλά και με *θετικό στοιχείο + αρνητική πρόταση*, κάτι που συμβαίνει στα Ιαπωνικά και σε άλλες *truth-based* γλώσσες. Ενώ, δείξαμε ότι αυτή η δομή είναι πιθανή τόσο σε απλές προτάσεις όσο και σε σύνθετες με συμπληρωματικούς δείκτες. Το ίδιο ισχύει είτε έχουμε λεκτικά ρήματα (λέω) με Οριστική (οτι) είτε έχουμε ρήματα ψυχικού πάθους (*αποφασίζω*) και Υποτακτική (να). Ακόμα, παρατηρούμε ότι υπάρχουν δομές με πολλαπλή άρνηση, όπως τα (188) – (189), στα οποία είναι πιθανές ως απαντήσεις μόνο εκείνες που έχουν στοιχείο - αντίθετο από την ποιότητα της απάντησης.

Ας δούμε και άλλες δύο δομές παρακάτω:

190. Ερώτηση: Είπες ότι **δεν** πέρασε **κανένας** όλη μέρα;
- q. Απάντηση 1^η: Όχι, δεν πέρασε **κανένας**.
- r. Απάντηση 2^η: *Ναι, πέρασαν κάποιιοι.
- s. Απάντηση 3^η: Όχι, πέρασαν **κάποιοι**.
- t. Απάντηση 4^η: Ναι, δεν πέρασε κανένας. Greek

Τέλος, στο (190) παραπάνω, βλέπουμε ότι ανακύπτει άλλη μια ερμηνεία του 'κανένας' ως πιθανή απάντηση. Έτσι, αυτή η ερμηνεία είναι το 'κάποιος'. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι υπάρχουν περιβάλλοντα στα οποία η πολλαπλή άρνηση μπορεί να ερμηνεύεται ως κατάφαση, και οι αρνητικές λέξεις (*κανένας, ποτέ, πουθενά*) να καταλήγουν να ερμηνεύονται ως θετικές ή ορθότερα **υπαρκτικές** (*existential quantifications*). Φυσικά, σε ανάλογο περιβάλλον αποδεχόμαστε και την (181q), η οποία είναι NC περιβάλλον με καθολική άρνηση.

Στην συνέχεια, θα δούμε μερικά δεδομένα *αρνητικών ερωτήσεων* και θα προσπαθήσουμε να ρίξουμε λίγο φως στο υπό εξέταση ζητούμενο. Θα διερευνήσουμε δηλαδή, εάν οι αρνητικές ερωτήσεις είναι άλλο ένα συντακτικό περιβάλλον, στο οποίο η πολλαπλή άρνηση δίνει καταφατικές ή υπαρκτικές ερμηνείες. Από την εισαγωγή της παρούσας έρευνας προσπαθήσαμε να εξετάσουμε κάποιες λιγότερο μελετημένες δομές της (πολλαπλής) άρνησης στα Ελληνικά. Παρά την σχετικά εκτενή βιβλιογραφία - ελληνική και ξενόγλωσση - η πολλαπλή άρνηση στα Ελληνικά παραμένει ιδιαίτερα δύσβατο μονοπάτι καθώς αιωρείται ανάμεσα σε συντακτικούς, σημασιολογικούς και πραγματολογικούς παράγοντες. Ωστόσο, προσπαθούμε να εντοπίσουμε ένα περιβάλλον στο οποίο τα Ελληνικά, θα προσομοιάζουν με την δομή των γλωσσών *διπλής άρνησης* με την ιδέα ότι δύναται η πολλαπλή άρνηση να αλλάξει ποιοτικά και να μας δώσει μια καταφατική ερμηνεία. Είδαμε ήδη ένα τέτοιο περιβάλλον που κάτι τέτοιο είναι πιθανόν. Αυτό είναι η δομή στην οποία αρνούμαστε την λεξιλογική άρνηση. Όμως, αυτή η δομή ισχύει και για τα Αγγλικά και άλλες γλώσσες. Το δεύτερο περιβάλλον που θεωρούμε ιδανικό να φιλοξενήσει μια τέτοια διεργασία είναι οι αρνητικές ερωτήσεις.

Ας δούμε τα παραδείγματα παρακάτω, προτού συζητήσουμε για την έρευνα μας:

191. **Δεν** πρόδωσες μυστικά που εξέθεσαν **κανένα** / *KANENA;
192. Πιστεύεις ότι **δεν** σε αγαπάει **κανένας** / *KANENAS;
193. **Δεν** πέρασε **κανένας** / *KANENAS από το μαγαζί σήμερα;
194. **Δεν** θέλεις **τίποτα** / *TIPOTA να φας;
195. Η Αριάδνη είπε ότι **δεν** είδε **τίποτα** / *TIPOTA;
196. **Δεν** βαρέθηκες να **μην** διαβάζεις **ποτέ** / *POTE;
197. **Δεν** ντρέπεσαι να **μην** περνάς **κανένα** / *KANENA μάθημα;
198. **Κανένας δεν** άκουσε **τίποτα** / *TIPOTA;
199. Η Αριάδνη **δεν** θέλει να δει **κανέναν** / KANENAN;
200. **Πουθενά** / *POYΘENA **δεν** βρήκες μύρα;
201. **Κανένας** / *KANENAS **δεν** πέρασε;
202. **Δεν** έχεις **κανένα** / *KANENA να σε προσέχει, γιαγιούλα;
203. **Κανένας** / *KANENAS **δεν** με ζήτησε όλη μέρα;

Greek

Με βάση την παραδοσιακή βιβλιογραφία, τα παραπάνω δεδομένα αρνητικών ερωτήσεων θα θεωρούνταν περιβάλλοντα *Negative Concord*, όπου νομιμοποιούνται πολλαπλές εμφανίσεις αρνητικών στοιχείων χωρίς ωστόσο να μεταβάλλεται η ποιότητα του εκφωνήματος. Δομές, όπως οι παραπάνω, ερμηνεύονται για τα Ελληνικά ως απλές αρνήσεις, αφού στη γλώσσα μας οι πολλαπλές αρνητικές λέξεις σε δομές με αρνητικούς τελεστές, όπως το 'δεν' ή το 'μην', δεν αντιστρέφουν την αρνητική σημασία σε καταφατική. Μια τέτοια εξαγόμενη σημασία προβλέπεται από την θεωρία του NC.

Ωστόσο, είδαμε ότι σύμφωνα με την θεωρία της Γιαννακίδου (1994-), στα Ελληνικά έχουμε ταυτόχρονα δύο σημασιολογικές εκφάνσεις των αρνητικών λέξεων – τις *εμφατικές αρνητικές λέξεις* (τα καθολικά *NPIs*) και τις *μη-εμφατικές αρνητικές λέξεις* (τα υπαρκτικά *APIs*) – και είδαμε ότι μεταξύ τους εμφανίζουν μεγάλες διαφορές. Επομένως, παρακάτω θα υποστηρίξουμε ότι τα παραπάνω αρνητικά στοιχεία, που εμφανίζονται στις αρνητικές ερωτήσεις (191) – (203), δεν είναι *εγγένει αρνητικά* (NPIs).

Αυτό κατ' επέκτασιν, που θα προσπαθήσουμε να δείξουμε είναι ότι οι πολλαπλές αρνητικές λέξεις στα (191) – (203), στην πραγματικότητα είναι **υπαρκτικές** (APIs). Με απλά λόγια, οι πολλαπλές εμφανίσεις αρνητικών λέξεων στις αρνητικές ερωτήσεις δεν είναι δομή NC, αφού οι λέξεις αυτές είναι μάλλον *μη-εμφατικές*. Ας δούμε μερικά ακόμα δεδομένα⁴⁷, σχετικά με τις αρνητικές ερωτήσεις. Θα εντάξουμε τα παραπάνω δεδομένα (191) – (203) σε περικείμενα σχετικά με τις αρνητικές ερωτήσεις, ώστε να γίνεται ευκολότερα αντιληπτό το ζητούμενο μας. Στο (204), το 'κανέννας' μπορεί εύκολα να ερμηνευθεί ως 'κάποιον' και συγκεκριμένα την 'Μαίρη':

Π1. «*Η Αριάδνη είναι φίλες με την Μαίρη. Η Μαίρη περνάει κρίση με τον σύζυγο της και αποφασίζει να εκμυστηρευτεί την κατάσταση στην φίλη της Αριάδνη. Η Αριάδνη άθελα της μιλάει για την κρίση του γάμου της Μαίρης με την κοινή τους φίλη Κατερίνα.*»

204. Η Αριάδνη πρόδωσε μυστικά που εξέθεσαν **κανένα**;

▶ Η Αριάδνη πρόδωσε μυστικά που εξέθεσαν **κάποιον**;

Greek

Εδώ εύκολα μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι τα μυστικά που κοινοποίησε η Αριάδνη στην φίλη της Κατερίνα, ουσιαστικά εκθέτουν **κάποιον** και αυτός είναι η φίλη της Μαίρη. Έτσι, στο (204), το 'κανένα' είναι περισσότερο υπαρκτικός παρά καθολικός ποσοδείκτης. Είναι δηλαδή *μη-εμφατική αρνητική* λέξη. Στην συνέχεια θα δούμε ένα περικείμενο στο οποίο η φαινομενικά αρνητική λέξη 'κανέννας' αποτελεί σημασιολογικά τον υπαρκτικό ποσοδείκτη 'μερικοί'. Ας δούμε πρώτα το περικείμενο:

Π2. «*Η Άννα έχει ένα μικρό προαστιακό παντοπωλείο στο Ηράκλειο σε μια μικρή γειτονιά. Οι δουλειές δεν πάνε και τόσο καλά αφού πολλές φορές δεν καταφέρνει να μαζέψει ούτε τα έξοδα του μήνα. Μια μέρα συζητάει την δυσκολία της κατάστασης με τον συνétaίρο της και του αναφέρει ότι το ταμείο σήμερα ίσα που άνοιξε αφού μπήκαν ελάχιστοι πελάτες.*» Ο συνétaίρος ρωτάει:

⁴⁷ Τα παρακάτω δεδομένα, βασίζονται σε πραγματικές συνθήκες επικοινωνίας και γίνονται αποδεκτά από το σύνολο των συμμετεχόντων φυσικών ομιλητών της Ελληνικής.

205. Δεν πέρασε **κανένας** πάλι από το μαγαζί σήμερα;

▶ Πέρασαν έστω **μερικοί** πελάτες από το μαγαζί σήμερα;

Greek

Στο (205), παραπάνω, ενώ έχουμε περιβάλλον στο οποίο υπάρχει διπλή άρνηση με αρνητικό τελεστή και την αρνητική λέξη ‘κανένας’, το σημασιολογικό νόημα παραμένει υπαρκτικό (Πέρασαν έστω μερικοί πελάτες;). Αφού δεν είναι το ζητούμενο να μην πέρασε πράγματι κανένας πελάτης αλλά να πέρασαν έστω μερικοί. Επομένως, μπορούμε με ασφάλεια να υποστηρίξουμε ότι και στο (205), το αρνητικό ‘κανένας’ δεν είναι καθολικός αλλά υπαρκτικός ποσοδείκτης.

Παράλληλα με το (205) παραπάνω, κάτι ανάλογο συμβαίνει και στο (206), όπου η γιαγιά έχει κάποιον να την φροντίζει, την εγγονή της, ωστόσο ο Άγγελος δεν το γνωρίζει:

Π3. «Ο Άγγελος δουλεύει στην οργάνωση «Υποστήριξη στο σπίτι» και επισκέπτεται καθημερινά δεκάδες ηλικιωμένους στα σπίτια τους ώστε να τους παρέχει βοήθεια, ενώ παράλληλα φροντίζει για την υγεία τους. Σήμερα όμως, ήταν μια ιδιαίτερα στενάχωρη μέρα για τον Άγγελο αφού επισκέφτηκε μια γριούλα 90 ετών η οποία έχει μόνο μια εγγονή που την φροντίζει. Ωστόσο, επειδή η εγγονή της σπουδάζει σε άλλη πόλη, η γιαγιά περνάει αρκετές μέρες μόνη της χωρίς φροντίδα.» Ο Άγγελος ρωτάει:

206. Δεν έχεις **κανένα** να σε προσέχει, γιαγιά;

▶ Έχεις **κάποιον** να σε προσέχει, γιαγιά;

Greek

Ρωτάει λοιπόν την γιαγιά αν έχει ‘κάποιον’ να την φροντίζει. Παράλληλα με τα προηγούμενα, και εδώ, η ερώτηση δεν είναι εγγενώς αρνητική – αφού ζητούμενο είναι εάν υπάρχει ‘κάποιος’ να την βοηθάει και να την φροντίζει. Στο (207), που ακολουθεί, οι γονείς του Γιώργου ουσιαστικά τον καλούν με έμμεσο τρόπο να τους συνοδεύσει στο μεσημεριανό γεύμα και να φάει ‘κάτι’ μαζί τους. Και στο παρακάτω παράδειγμα η αρνητική λέξη ερμηνεύεται καλύτερα ως υπαρκτική μη-εμφατική αφού προφανώς οι γονείς θέλουν το παιδί τους να τσιμπήσει ‘κάτι’ και όχι να μείνει νηστικό. Ας το διαβάσουμε:

Π4. «Ο Γιώργος μόλις γύρισε από το σχολείο, ενώ οι γονείς του έχουν σχολάσει από την δουλειά λίγο νωρίτερα. Τον περιμένουν στο σαλόνι ώστε να φάνε όλοι μαζί σαν οικογένεια. Όμως, ο Γιώργος πάει στο δωμάτιο του βιαστικός χωρίς να φάει τίποτα.» Ο πατέρας τον ρωτάει:

207. Γιώργο, **δεν** θες να τσιμπήσεις **τίποτα**;

▶ Γιώργο, θέλεις να φας **κάτι**;

Greek

Π5. «Μια παρέα φοιτητών γιορτάζοντας την επικείμενη ορκωμοσία τους μαζεύονται σε ένα σπίτι. Εκεί, αφού παίζουν για ώρες παιχνίδια στον υπολογιστή αποφασίζουν να οργανώσουν ένα μικρό πάρτι. Καλούν έτσι αρκετούς φίλους τους για να πιούν μαζί τους. Όμως, ξεχνάνε ότι δεν υπάρχουν καθόλου ποτά στο σπίτι». Τηλεφωνούν λοιπόν, σε κάποιον καλεσμένο φίλο τους και του ζητούν να φέρει μπίρες:

208. **Δεν** παίρνεις **καμία** μπίρα όπως έρχεσαι;

▶ Θα πάρεις **μερικές** μπίρες όπως έρχεσαι;

Greek

Στο (208), οι φίλοι του επιθυμούν να τους κρατάει μπίρες, όμως το αίτημα τους αυτό το εκφράζουν με αρνητική ερώτηση - αίτημα. Εδώ, οι πραγματολογικές συνθήκες που ορίζει το περιεχόμενο δείχνουν την λειτουργία των υπονοημάτων που δημιουργούνται σε συντακτικές δομές των αρνητικών ερωτήσεων. Ακόμα, μέσω της αρνητικής ερώτησης, ικανοποιούνται και οι συνθήκες ευγενείας στις διαπροσωπικές σχέσεις. Τα παραπάνω δεδομένα, στα οποία οι αρνητικές λέξεις όταν τεθούν σε δομή με αρνητική ερώτηση (είτε είναι πολλαπλή είτε όχι), ερμηνεύονται ως **υπαρκτικές μη-εμφατικές λέξεις** και όχι ως **καθολικοί ποσοδείκτες**, επιβεβαιώνουν ότι οι *n-words* στα Ελληνικά δεν είναι εγγένει αρνητικές. Μέχρι τώρα έχουμε δει έναν τρόπο ερμηνείας των παραπάνω προτάσεων, που δεν είναι άλλος από την διάκριση σε **εμφατικές και μη εμφατικές λέξεις**, σύμφωνα με τις θεωρήσεις της Γιαννακίδου. Σε αυτήν την διάκριση μπορούμε να προσθέσουμε και την διαφοροποίηση ανάμεσα σε υπαρκτικές APIs και καθολικές NPIs.

III. Αποτελέσματα

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της εργασίας μας μπορούμε να κάνουμε κάποιες γενικεύσεις σχετικά με τις ιδιότητες των αρνητικών λέξεων των Ελληνικών:

Αρχικά, οι αρνητικές λέξεις στα Ελληνικά δεν λειτουργούν σε όλα τα περιεχόμενα με τον ίδιο τρόπο. Δείξαμε ότι υπάρχουν νέες δομές στις οποίες τα αρνητικά στοιχεία λειτουργούν ως υπαρκτικά στοιχεία. Αυτή η νέα δομή που προτείναμε είναι οι αρνητικές ερωτήσεις. Στις ερωτήσεις, τα αρνητικά στοιχεία λειτουργούν με τρόπο που προσομοιάζουν περισσότερο με τους υπαρκτικούς ποσοδείκτες. Κάτι τέτοιο ισχύει τόσο για τις πολλαπλές εμφανίσεις αρνητικών στοιχείων όσο και για απλές αρνητικές ερωτήσεις.

Δεύτερον, είδαμε ότι τα Veridical και τα Downward Entailing περιβάλλοντα επιτρέπουν την νομιμοποίηση αφενός αδυνάμων και αφετέρου πολύ αδυνάμων αρνητικών λέξεων (βλ. πίνακας 2). Επομένως, τέτοια είναι τα περιβάλλοντα στα οποία οι ελληνικές αρνητικές λέξεις λειτουργούν με μη-εμφατικό τρόπο, δηλαδή υπαρκτικά. Επομένως, μπορούμε να θεωρήσουμε τα περιβάλλοντα των αρνητικών ερωτήσεων ως μη – αληθειακά. Μια τέτοια ανάλυση, θα δούμε στην συνέχεια γιατί εξυπηρετεί και ερμηνεύει τα δεδομένα μας. Κατ' επέκτασιν, εφόσον τα ελληνικά αρνητικά στοιχεία λειτουργούν με τέτοιο τρόπο – ως μη-εμφατικά υπαρκτικά στοιχεία, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι δεν εμπλέκονται διεργασίες NC.

Τέλος, τα περιβάλλοντα με υποτακτική έγκλιση είναι μάλλον non – veridical αφού είδαμε πως σε αυτά νομιμοποιούνται τα μη – εμφατικά αρνητικά στοιχεία, δηλαδή τα APIs και όχι τα NPIs. Επομένως, δεν υφίσταται NC ούτε σε τέτοιες δομές. Αυτό είναι μια γενίκευση που προσομοιάζει με εκείνη της Γιαννακίδου (1995). Παρακάτω, θα προτείνουμε μια νέα κατηγοριοποίηση των ελληνικών NPI η οποία συμφωνεί με ανάλογη κατηγοριοποίηση των modal verbs από τους Ιατρίδου & Ζέιλστρα⁴⁸ (2013).

⁴⁸ Iatridou, Sabine, and Hedde Zeijlstra. "Negation, Polarity, and Deontic Modals." *Linguistic Inquiry* 44, no. 4 (October 2013): 529-568. © 2013 by the Massachusetts Institute of Technology.

Για τους Ιατρίδου & Ζέιλστρα⁴⁹ (2013), υπάρχουν δύο λειτουργίες όσον αφορά τα *modals*, η *υπαρκτική* και η *καθολική* λειτουργία. Χωρίζουν συνεπώς, τα *modals*, σε *Positive Polarity Items*, *Ουδέτερα* και *Negative Polarity Items*:

Modal Verbs	Positive Polarity Items	Ουδέτερα	Negative Polarity Items
Καθολικά	<i>Must, should, ought to, to be to</i>	<i>Have to, need to</i>	<i>Need</i>
Υπαρκτικά	-	<i>Can, may</i>	-

Πίνακας 6. Κατηγοριοποίηση των *modal verbs*

Θα μπορούσαμε, παίρνοντας ως βάση τον παραπάνω διαχωρισμό ανάμεσα σε θετικά, ουδέτερα ή αρνητικά λεξικά στοιχεία, να οδηγηθούμε στην παραπάνω διάκριση για τα *NPIs*, για τα Ελληνικά:

Greek N-words	Positive Polarity Items	Ουδέτερα	Negative Polarity Items
Καθολικά	-	-	<i>KANENAS, POTE, TIPOTA</i>
Υπαρκτικά	<i>Κάποιος, μερικοί, οποιοσδήποτε, κάθε</i>	<i>NEG> κανένας, τίποτα, ποτέ</i>	-

Πίνακας 7. Πρόταση νέας κατηγοριοποίησης

Με άλλα λόγια, για τα Ελληνικά, προτείνουμε την ύπαρξη μιας μέσης ουδέτερης κατηγορίας, στην οποία τα *NPIs* συμπεριφέρονται ως υπαρκτικοί ποσοδείκτες. Ωστόσο, απέχουν αρκετά από την κατηγορία των *PPIs*, καθώς τα πρώτα απαιτούν την ύπαρξη πολλαπλής άρνησης για να εμφανιστούν, ενώ τα τελευταία δεν εξαρτώνται από την άρνηση. Κατηγοριοποιώντας τα αρνητικά στοιχεία της Ελληνικής με αυτόν τον τρόπο, ερμηνεύουμε τα στοιχεία αυτά ως *υπαρκτικούς ποσοδείκτες* και όχι ως *καθολικές αρνητικές λέξεις*.

⁴⁹ Iatridou, Sabine, and Hedde Zeijlstra. "Negation, Polarity, and Deontic Modals." *Linguistic Inquiry* 44, no. 4 (October 2013): 529-568. © 2013 by the Massachusetts Institute of Technology.

Επομένως θα μπορούσαμε να τα ονομάσουμε **Ουδέτερα NPIs**. Φυσικά, τα ουδέτερα NPIs βρίσκονται κάτω από την σκοπιά (*scope*) της άρνησης, όπως και οι καθολικοί αρνητικοί ποσοδείκτες (*NPIs*), σε αντίθεση με τα *Positive Polarity Items* που ξεφεύγουν από την σκοπιά της άρνησης.

Τέλος, η παραπάνω συζήτηση, έχει ως προαπαιτούμενο την παραδοχή ότι οι ενέργειες και τα φαινόμενα που περιγράφονται, αποτελούν σημείο διεπαφής σύνταξης και σημασιολογίας, με επιρροή τόσο από το επικοινωνιακό πλαίσιο, όσο από το περιεχόμενο. Προφανώς, η ύπαρξη πραγματολογικών επιδράσεων είναι αυτονόητη σε πολλές συντακτικές δομές, ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα υπονοημάτων και άρνησης. Βασιζόμαστε, με άλλα λόγια, στην ερμηνεία των αρνητικών λέξεων ως ουδετέρων NPIs, στο τρίπτυχο αλληλεπίδρασης σύνταξης-σημασιολογίας και πραγματολογίας. Ωστόσο, όσον αφορά τις αρνητικές ερωτήσεις συγκεκριμένα, υποστηρίζουμε ότι -καθώς οι πραγματολογικές επιδράσεις είναι έντονες- απαιτείται από τον ομιλητή να ερμηνεύσει μέσω καλής κατανόησης της δομής τα υπονοήματα αυτά που δεν είναι αρνητικά αλλά αντιθέτως υπαρκτικά. Βέβαια, η σημασιολογία των PPIs είναι πολύ σημαντική για την ερμηνεία των δομών αυτών, αφού σύμφωνα με την Γιαννακίδου (1995), στη νομιμοποίηση του *polarity* απαιτείται σημασιολογική προσπέλαση.

Συζήτηση

Μπορούμε λοιπόν, να ερμηνεύσουμε το φαινόμενο αυτό, θεωρώντας ότι οι *n-words* που ερμηνεύονται ως καταφατικές, δεν είναι τίποτα άλλο παρά *υπαρκτικοί ποσοδείκτες και Affective Polarity Items*. Μια τέτοια ερμηνεία αυτομάτως προϋποθέτει ότι τα ελληνικά αρνητικά στοιχεία ίσως να μην είναι πραγματικά *αρνητικοί καθολικοί ποσοδείκτες*. Μια τέτοια ερμηνεία των δομών που μελετήσαμε συμφωνεί με την προηγούμενη βιβλιογραφία και ιδιαίτερα με την κατηγοριοποίηση των αρνητικών λέξεων της Γιαννακίδου (1995-). Η Γιαννακίδου (1998), υποθέτει ότι πολλά φαινόμενα *polarity* που παρατηρούνται σε γλώσσες, βασίζονται στις εξαρτήσεις των *Polarity Items* από την (μη) αληθειακότητα των περικειμένων που εμφανίζονται.

Οι *Nonveridical* τελεστές, νομιμοποιούν την χρήση των polarity items, τα οποία σε αληθειακά περιεχόμενα (*veridical contexts*) είναι τυπικά αντι-γραμματικά (βλ. 34-37). Όταν υπάρχει άρνηση (δεν, μην κ.α.) η χρήση των polarity items είναι γραμματική, όπως είδαμε.

Η θεώρηση των δομών που εξετάσαμε συμφωνεί και ερμηνεύεται από την προσέγγιση της Giannakidou⁵⁰ (2000), η οποία πιστεύει ότι η *Αρνητική Συμφωνία* (*Negative Concord*) αποτελεί ένα πολύπλοκο φαινόμενο, διαγλωσσικά. Ενώ, προτείνει μια προσέγγιση της πολλαπλής άρνησης που εξαρτάται από τους μηχανισμούς της εκάστοτε γλώσσας. Επιπλέον, συμφωνούν τα αποτελέσματα μας και με τον Weib⁵¹ (2002), ο οποίος θεωρεί πως όλες οι γλώσσες του κόσμου στην πραγματικότητα είναι *γλώσσες διπλής άρνησης* (*Negative Concord languages*). Σύμφωνα με την προσέγγιση του, τα αρνητικά στοιχεία (*κανένας*) που συμπεριφέρονται όπως τα αγγλικά (π.χ. *nobody*), στην πραγματικότητα είναι *αδύναμα μη-αρνητικά στοιχεία*, όπως δείξαμε ότι συμβαίνει στις *ελληνικές ερωτήσεις*. Επιπλέον, τα αποτελέσματα μας συμφωνούν με την κατηγοριοποίηση των ελληνικών αρνητικών λέξεων σε *εμφατικά και μη-εμφατικά αρνητικά στοιχεία*⁵². Έτσι, προτείνουμε ότι στις αρνητικές ερωτήσεις νομιμοποιούνται μόνο τα *μη-εμφατικά υπαρκτικά στοιχεία*.

Γενικεύοντας τις παραπάνω παρατηρήσεις, θα προτείναμε ότι για τα ελληνικά ιδιαίτερα, στη νομιμοποίηση των *εμφατικών αρνητικών στοιχείων* σε δομές εγγένει αρνητικές, εμπλέκεται *Negative Concord*. Αλλά, κάτι τέτοιο δεν υφίσταται σε δομές με *μη-εμφατικά υπαρκτικά στοιχεία* όπως αυτά που μελετήσαμε. Επιπλέον, περιμένουμε για τα ελληνικά να υπάρχουν και άλλες *non-veridical* δομές όπως τις αρνητικές ερωτήσεις, στις οποίες τα ελληνικά *Ουδέτερα NPIs* να λειτουργούν με ανάλογο τρόπο. Επομένως, θεωρούμε ότι κάθε δομή που είναι *μη-αληθειακή* θα επιτρέπει την νομιμοποίηση των *Ουδετέρων NPIs*. Ωστόσο, μένει να εξεταστεί σε μελλοντικές έρευνες. Τέλος, θα ήταν πολύ χρήσιμο να εξετάζαμε τις παραπάνω δομές σε παιδιά που κατακτούν την ελληνική γλώσσα ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα τι είναι αυτό που πυροδοτεί την κατανόηση των δομών αυτών στους ενήλικες ομιλητές.

⁵⁰ Giannakidou, A. Negative ... Concord? *Natural Language & Linguistic Theory* 18, 457–523 (2000).

⁵¹ Weiß, H. (2002). A Quantifier Approach to Negation in Natural Languages: Or Why Negative Concord is Necessary. *Nordic Journal of Linguistics*, 25(2), 125-153.

⁵² Γιαννακίδου (2002).

Appendix A

Δεδομένα (πολλαπλής) άρνησης

- 1) Νομίζω ***να φύγει / ότι θα φύγει** ο αδερφός μου.
- 2) I think that my brother will leave.
- 3) Δεν νομίζω **να φύγει** ο αδερφός μου.
- 4) I don't think that my brother will leave.
- 5) Ξέρω ***να ήρθε / ότι ήρθε** ο διευθυντής.
- 6) I know that the manager came.
- 7) Ξέρεις **να / ότι ήρθε** ο διευθυντής;
- 8) Do you know that the manager came?
- 9) Ο Κώστας [δεν πάει στο γυμναστήριο.]
- 10) *Ο Κώστας [όχι πάει στο γυμναστήριο.]
- 11) Ο Κώστας (να) [μη πάει στο γυμναστήριο (καλύτερα).]
- 12) Ο Κώστας [να μην πάει στο γυμναστήριο.]
- 13) *Ο Κώστας [να δεν πάει στο γυμναστήριο.]
- 14) *Ο Κώστας [να όχι πάει στο γυμναστήριο.]
- 15) Όχι στο πρόσωπο!
- 16) Μη στο πρόσωπο!
- 17) *Δεν στο πρόσωπο!
- 18) Όχι φωνές!
- 19) *Μη φωνές!
- 20) *Δεν φωνές!

- 21) Όχι σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές.
- 22) *Δεν σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές.
- 23) *Μην σκουπίδια σε θάλασσες και ακτές.
- 24) Μην φωνάζετε (εδώ μέσα)!
- 25) Δεν φωνάζουμε (εδώ μέσα)!
- 26) Δεν μπήκε *κανέννας* / *KANENAS* πελάτης.
- 27) Να *μην* μπει *κανέννας* / **KANENAS* πελάτης.
- 28) **Κανέννας* / **KANENAS* μπαίνει στο μαγαζί.
- 29) **Κανέννας* / *KANENAS* *μην* / *δεν* μπαίνει στο μαγαζί!
- 30) Να έμπαινε *κανέννας* / **KANENAS* στο μαγαζί (καλά θα ήταν).
- 31) *Δεν* πηγαίνει (και) *ποτέ* / *ΠΟΤΕ* για ποδόσφαιρο.
- 32) (Μα) να *μην* τρώτε *ποτέ* / *ΠΟΤΕ* υγιεινό φαγητό.
- 33) Ο Γιώργος είπε [οτι *δεν* ψήφισε ?*κανέναν* / *KANENAN*].
- 34) Ο Γιώργος ήθελε [να *μην* ψηφίσει *κανένα* / **KANENA*].
- 35) Ο Γιώργος είπε [οτι *δεν* ψήφισε *κανέναν*/*KANENAN*] αλλά τελικά ψηφισε τον
Κώστα.
- 36) Ο Γιώργος *δεν* ήθελε [να ψηφίσει *κανένα*/ **KANENA*] αλλά τελικά ψηφισε τον
Κώστα.

Appendix B

Δεδομένα ερωτήσεων

- 1) **Δεν** πρόδωσες μυστικά που εξέθεσαν **κανένα** / ***KANENA**;
- 2) Πιστεύεις ότι **δεν** σε αγαπάει **κανένας** / ***KANENAS**;
- 3) **Δεν** πέρασε **κανένας** / ***KANENAS** από το μαγαζί σήμερα;
- 4) **Δεν** θέλεις **τίποτα** / ***ΤΙΠΟΤΑ** να φας;
- 5) Η Αριάδνη είπε ότι **δεν** είδε **τίποτα** / ***ΤΙΠΟΤΑ**;
- 6) **Δεν** βαρέθηκες να **μην** διαβάζεις **ποτέ** / ***ΠΟΤΕ**;
- 7) **Δεν** ντρέπεσαι να **μην** περνάς **κανένα** / ***KANENA** μάθημα;
- 8) **Κανένας** **δεν** άκουσε **τίποτα** / ***ΤΙΠΟΤΑ**;
- 9) Η Αριάδνη **δεν** θέλει να δει **κανέναν** / **KANENAN**;
- 10) **Πουθενά** / ***ΠΟΥΘΕΝΑ** **δεν** βρήκες μπύρα;
- 11) **Κανένας** / ***KANENAS** **δεν** πέρασε;
- 12) **Δεν** έχεις **κανένα** / ***KANENA** να σε προσέχει, γιαγιούλα;
- 13) **Κανένας** / ***KANENAS** **δεν** με ζήτησε όλη μέρα;
- 14) **Δεν** πήγατε **ποτέ** / **ΠΟΤΕ** για καφέ μαζί;

Περικείμενα:

15) Π1. «Η Αριάδνη είναι φίλες με την Μαίρη. Η Μαίρη περνάει κρίση με τον σύζυγο της και αποφασίζει να εκμυστηρευτεί την κατάσταση στην φίλη της Αριάδνη. Η Αριάδνη άθελα της μιλάει για την κρίση του γάμου της Μαίρης με την κοινή τους φίλη Κατερίνα.»

Η Αριάδνη πρόδωσε μυστικά που εξέθεσαν **κανένα**;

▶ Η Αριάδνη πρόδωσε μυστικά που εξέθεσαν **κάποιον**;

16) Π2. «Η Άννα έχει ένα μικρό προαστιακό παντοπωλείο στο Ηράκλειο σε μια μικρή γειτονιά. Οι δουλειές δεν πάνε και τόσο καλά αφού πολλές φορές δεν καταφέρνει να μαζέψει ούτε τα έξοδα του μήνα. Μια μέρα συζητάει την δυσκολία της κατάστασης με τον συνέταιρο της και του αναφέρει ότι το ταμείο σήμερα ίσα που άνοιξε αφού μπήκαν ελάχιστοι πελάτες.» Ο συνέταιρος ρωτάει:

Δεν πέρασε **κανένας** πάλι από το μαγαζί σήμερα;

▶ Πέρασαν έστω **μερικοί** πελάτες από το μαγαζί σήμερα;

17) Π3. «Ο Άγγελος δουλεύει στην οργάνωση «Υποστήριξη στο σπίτι» και επισκέπτεται καθημερινά δεκάδες ηλικιωμένους στα σπίτια τους ώστε να τους παρέχει βοήθεια, ενώ παράλληλα φροντίζει για την υγεία τους. Σήμερα όμως, ήταν μια ιδιαίτερα στενάχωρη μέρα για τον Άγγελο αφού επισκέφτηκε μια γριούλα 90 ετών η οποία έχει μόνο μια εγγονή που την φροντίζει. Ωστόσο, επειδή η εγγονή της σπουδάζει σε άλλη πόλη, η γιαγιά περνάει αρκετές μέρες μόνη της χωρίς φροντίδα.» Ο Άγγελος ρωτάει:

Δεν έχεις **κανένα** να σε προσέχει, γιαγιά;

▶ Έχεις **κάποιον** να σε προσέχει, γιαγιά;

18) Π4. «Ο Γιώργος μόλις γύρισε από το σχολείο, ενώ οι γονείς του έχουν σχολάσει από την δουλεία λίγο νωρίτερα. Τον περιμένουν στο σαλόνι ώστε να φάνε όλοι μαζί σαν οικογένεια. Όμως, ο Γιώργος πάει στο δωμάτιο του βιαστικός χωρίς να φάει τίποτα.» Ο πατέρας τον ρωτάει:

Γιώργο, **δεν** θες να τσιμπήσεις **τίποτα**;

► Γιώργο, θέλεις να φας **κάτι**;

19) Π5. «Μια παρέα φοιτητών γιορτάζοντας την επικείμενη ορκωμοσία τους μαζεύονται σε ένα σπίτι. Εκεί, αφού παίξουν για ώρες παιχνίδια στον υπολογιστή αποφασίζουν να οργανώσουν ένα μικρό πάρτη. Καλούν έτσι αρκετούς φίλους τους για να πιούν μαζί τους. Όμως, ξεχνάνε ότι δεν υπάρχουν καθόλου ποτά στο σπίτι». Τηλεφωνούν λοιπόν, σε κάποιον καλεσμένο φίλο τους και του ζητούν να φέρει μπίρες:

Δεν παίρνεις **καμία** μπίρα όπως έρχεσαι;

► Θα πάρεις **μερικές** μπίρες όπως έρχεσαι;

IV. Βιβλιογραφικές παραπομπές

- Giannakidou, A. (2004). Laurence R. Horn, *A natural history of negation* (The David Hume Series: Philosophy and Cognitive Science Reissues). Stanford, CA: CSLI Publications, 2001. Pp. xlvii 637. *Journal of Linguistics*, 40(2), 426-433. doi:10.1017/S0022226704302744
- Anagnostopoulou, Elena and Anastasia Giannakidou. 1996. 'Clitics and Prominence, or Why Specificity is Not Enough', in Adra Dainora, Rachel Hemphil, Barbara Luka, Barbara Need, and Sheri Pargman (eds.), *Chicago Linguistics Society* (CLS) 31, University of Chicago, Chicago, pp. 132–150.
- Anastasia Giannakidou and Urtzi Etxeberria, *Assessing the Role of Experimental Evidence for Interface Judgment: Licensing of Negative Polarity Items, Scalar Readings, and Focus*, *Frontiers in Psychology*, 10.3389/fpsyg.2018.00059, 9, (2018).
- Acquaviva, Paolo. 1993. *The Logical Form of Negation. A Study of Operator-Variable Structures in Syntax*, Ph.D. Dissertation, Scuola Normale Superiore, Pisa, published by Garland, 1997.
- Giannakidou, Anastasia. 1997. *The Landscape of Polarity Items*, Ph.D. Dissertation, University of Groningen.
- Giannakidou, Anastasia. 1998. *Polarity Sensitivity as (Non)Veridical Dependency*, John Benjamins, Amsterdam.
- Giannakidou, Anastasia. 2000a. 'The Meaning of Free Choice', unpublished manuscript, University of Groningen.
- Giannakidou, Anastasia. 2000b. 'Negative Concord and the Scope of Universals', in Paul Rowlett (ed.), *Transactions of the Philological Society*, Blackwell, Oxford, pp. 31–57.
- Giannakidou, Anastasia and Josep Quer. 1995, 'Two Mechanisms for the Licensing of Negative Indefinites', in Leslie Gabriele, Debra Hardison and Robert Westmoreland (eds.), *Formal Linguistics Society of Mid-America* (FLSM) 6, Indiana University Linguistics Club (IULC), Bloomington, pp. 103–114.
- Giannakidou, Anastasia and Josep Quer. 1997. 'Long-distance Licensing of Negative Indefinites', in Danielle Forget et al. (eds.), *Negation and Polarity: Syntax and Semantics*, John Benjamins, Amsterdam, pp. 95–113.

- Anagnostopoulou, Elena. 1994. *Clitic Dependencies in Modern Greek*, unpublished Ph.D. dissertation, University of Salzburg.
- Anagnostopoulou, Elena. 1997. 'Clitic Left Dislocation and Contrastive Left Dislocation', in Elena Anagnostopoulou, Henk van Riemsdijk and Frans Zwarts (eds.), *Materials in Left Dislocation*, John Benjamins, Amsterdam, pp. 151–193.
- Alexiadou, Artemis. 1999. 'On the Properties of some Greek Word Order Patterns', in Artemis Alexiadou, Geoffrey Horrocks and Melita Stavrou (eds.), *Studies in Greek Syntax*, Kluwer, Dordrecht, pp. 45–67.
- Alexiadou, Artemis and Elena. 1998. 'Parametrizing Agr: Word Order, V-movement and EPP-checking', *Natural Language and Linguistic Theory* **16**, 491–539.
- Chomsky, Noam: 1995. *The Minimalist Program*, MIT Press, Cambridge.
- Haegeman, Liliane. 1995. *The Syntax of Negation*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Haegeman, Liliane and Raffaella Zanuttini. 1991. 'Negative Heads and the Neg-criterion', *The Linguistic Review* **8**, 233–251.
- Horn, Laurence. 1972. *On the Semantic Properties of Logical Operators in English*, unpublished Ph.D dissertation, University of California, Los Angeles.
- Horn, Laurence. 1978. 'Remarks on Neg-raising', in Peter Cole (ed.), *Pragmatics, Syntax and Semantics* **9**, Academic Press, New York, pp. 129–200.
- Horn, Laurence. to appear. 'Any and (-) ever. Free Choice and Free Relatives', in Adam Zachary Wyner (eds.), *Proceedings of IATL* [Israeli Association for Theoretical Linguistics] **15**.
- Horn, Laurence and Yung-Suk Lee. 1995. 'Diagnosing the Diagnostics', unpublished manuscript, Yale University.
- Jacobs, Joachim. 1980. 'Lexical Decomposition in Montague Grammar', *Linguistics* **3**, 121–136.
- Jespersen, Otto. 1917. *Negation in English and Other Languages*, reprinted in *Selected Writings of Otto Jespersen* (1962), George Allen and Unwin, London, pp. 3–151.
- Kiparsky, Paul. 1973. 'Elsewhere in Phonology', in Stephen Anderson and Paul Kiparsky (eds.), *A Festschrift for Morris Halle*, Holt, Rinehart and Winston, New York, pp. 93–106.

- May, Robert. 1977. *The Grammar of Quantification*, unpublished Ph.D. dissertation, MIT.
- Philippaki-Warbuton, Irene. 1985. 'The Theory of Empty Categories and the *pro*-drop Parameter in Modern Greek', *Journal of Linguistics* **23**, 289–318.
- Philippaki-Warbuton, Irene and Jannis Veloudis. 1984. 'The Subjunctive in Complement Clauses', in *Studies in Greek Linguistics 5*, University of Thessaloniki Press, Thessaloniki, pp. 87–104.
- Reinhart, Tanya. 1982. 'Pragmatics and Linguistics: An Analysis of Sentence Topics', *Philosophica* **27**, 53–94.
- Reinhart, Tanya. 1997. 'Quantifier Scope: How Labor is Divided between QR and Choice Functions', *Linguistics and Philosophy* **20**, 335–397.
- Rizzi, Luigi. 1978. 'A Restructuring Rule in Italian', in Samuel Jay Keyser (ed.), *Recent Transformational Studies in European Languages*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, pp. 113–158.
- Rizzi, Luigi. 1997. 'The Fine Structure of the Left Periphery', in Liliane Haegeman (ed.), *The New Comparative Syntax*, Oxford University Press, Oxford, pp. 281–337.
- Rowlett, Paul. 1998. *Sentential Negation in French*, Oxford University Press, Oxford.
- Tsimpli, Ianthi-Maria and Anna Roussou. 1996. 'Negation and Polarity Items in Greek', *The Linguistic Review* **13**, 49–81.
- Veloudis, Ioannis. 1982. *Negation in Modern Greek*, unpublished Ph.D. dissertation, University of Reading.
- Progovac, Ljiljana. 1994. *Positive and Negative Polarity: A Binding Approach*, Cambridge University, Cambridge.
- Przepiórkowski, Adam and Anna Kupść. 1997. 'Negative Concord in Polish', Technical Report 828, Institute of Computer Science, Polish Academy of Sciences, pp. 211–246.
- Przepiórkowski, Adam and Anna Kupść. 1998. 'Eventuality Negation and Negative Concord in Polish and Italian', in Robert D. Borsley and Adam Przepiórkowski (eds.), *Slavic in HPSG, CSLI*, Stanford University, pp. 211–246.
- Quine, Willard van. 1953. *From a Logical Point of View*, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

- Reinhart, Tanya. 1982. 'Pragmatics and Linguistics: An Analysis of Sentence Topics', *Philosophica* 27, 53–94.
- Reinhart, Tanya. 1997. 'Quantifier Scope: How Labor is Divided between QR and Choice Functions', *Linguistics and Philosophy* 20, 335–397.
- Richter, Frank and Manfred Sailer. 1998. 'LF Constraints on Expressions of Ty2: An HPSG Analysis of Negative Concord in Polish', in Robert Borsley and Adam Przepiórkowski (eds.), *Slavic in HPSG*, CSLI Stanford University, pp. 247-282.
- Rizzi, Luigi. 1978. 'A Restructuring Rule in Italian', in Samuel Jay Keyser (ed.), *Recent Transformational Studies in European Languages*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, pp. 113–158.
- Rizzi, Luigi. 1997. 'The Fine Structure of the Left Periphery', in Liliane Haegeman (ed.), *The New Comparative Syntax*, Oxford University Press, Oxford, pp. 281–337.
- Roberts, Craige. 1989. *Modal Subordination, Anaphora and Distributivity*, unpublished Ph.D. dissertation, University of Massachusetts, Amherst.
- Rowlett, Paul. 1998. *Sentential Negation in French*, Oxford University Press, Oxford.
- Rullmann, Hotze. 1995. 'Geen Eenheid', *Taalkundige Bulletin* 25, 194–197 [Google Scholar](#)
- Sgall, Peter, Eva Hajicová and J. Panenová . 1986. *The Meaning of the Sentence and Its Pragmatic Aspects*, Reidel, Dordrecht.
- Stechow, Arnim. 1993. 'Die Aufgaben der Syntax', in Arnim von Stechow and Dieter Wunderlich (eds.), *Syntax: An International Handbook of Contemporary Research*, Mouton de Gruyter, Berlin, pp. 1–88.
- Strawson, Peter F. 1952. *Introduction to Logical Theory*, Methuen, London.
- Tóth, Ildikó . 1999. 'Negative Polarity Licensing in Hungarian', *Acta Linguistica Hungarica* 46, 119–142.
- Tovená, Lucia. 1996. *Issues in Polarity Sensitivity*, Ph.D. dissertation, University of Edinburgh. Published 1999 by Garland, New York.
- Tsimplí, Ianthi-Maria. 1990. 'Clause Structure and Word Order in Modern Greek', in John Harris (ed.), *UCL Working Papers in Linguistics* 2, University College London, pp. 226–255.

- Tsimpli, Ianthi-Maria. 1995. 'Focusing in Modern Greek', in É . Katalin Kiss (ed.), *Discourse Configurational Languages*, Oxford University Press, Oxford, pp. 176–206.
- Tsimpli, Ianthi-Maria and Anna Roussou. 1996. 'Negation and Polarity Items in Greek', *The Linguistic Review* 13, 49–81.
- Vinet, Marie-Thé rese. 1998. 'Contrastive Focus, French n-words and Variation', *Canadian Journal of Linguistics* 43(1), 121–141.
- Zanuttini, Raffaella. 1991. *Syntactic Properties of Sentential Negation: A Comparative Study of Romance Languages*, unpublished Ph.D. dissertation, University of Pennsylvania.
- Zanuttini, Raffaella. 1997. *Negation and Clausal Structure*, Oxford University Press, Oxford.
- Barouni, M. *The syntax and semantics of focus particles in Greek*. Ph.D. Dissertation, University of Crete.